...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...С-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 164 (9919) | 1962 оной июлиин 13, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Дэлхэйн шэнэ дайнай аюулда эсэргүүсэн, бүхы арадуудай ижаһуухые, зохёон байгуулхые хүсэдэг бүхы хүнүүдэй амжалтатайгаар нэгэдэлгэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдһээ нилээд ехээр дулдыдаха байна.

Н. С. ХРУЩЕВ.

...у зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряагаад лэ байхада, найрамдал, бүхы арадуудай аюулгүй байдал хангагдаха

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын, эб найрамдалай түлөө бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ 1962 оной июлиин 10-да Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгэ)*

...хын ажал ябуулагшад ...на дайн тухай һүү... улам бүри олоор ... энэ дайнда һүгэдэн ...ье болоо гэхээр. Энэ ...ША-гай оборонын ми... Макнамарай июниин ...эһэн үгэ илангаяа ...а абамаар байна. То...дуудта бэшэ, харин ...хүсэнүүдтэ эсэргүү...рна зэбсэг хэрэглэхэ ...еэ ойлголсожо боло... хэбэртэйгээр тэрэ хэ...йгаа. Америкын хэб...а Макнамарай мэ...агаан байшангай зүг...аагдаа гэжэ баталан ...ууреаа, энэ мэдүүлгэ ... дай хэхэ «гуримууд» ...оветскэ Союзда зо...һан дурадхал боло... хэбэртэйгээр харуул...на.

...дурадхалнууд» тухай ...э хэлэжэ болохоб?

...узагай муухай дурад...үүдые, хүн түрэлтэ...эн ядаха ябадалаар ...һүүл хүрэтэрөө нэбтэ... Юундэб гэхэдэ, энэ ду... хадаа ядерна дайе, ... хэдэн олон миллион ...е алан хюдалгые хуу...игохо гэһэн һэдэлгэ

...хын баазануудай бо...эгтэ хүсэнүүдэй бай...даһан оронуудые — ... Турциие, Англиие, ...ерманиие, Японииe, ... болон бусад хэдэн ...ые гол сохилто доро ...үгэхые США-гай тус...ээдүүд хүсэнэ гэжэ энэ ...л гэршэлжэ үгэнэ.

...нь, энэ дурадхал ха...А-гай хүн зониие убай...жууран мэхэлһэн ушар ... Томо городуудта, тэ...үтэ шадар зэбсэгтэ хү... байрладаггүй гээшэ ...Макнамарай «гуримуу...ноор, жэшээнь, Нью... шадар тэһэрһэн ядерна ...нууд энэ томо городто ...охидол тохёолдуулхагүй ... аал? США-гайхи шэнги ...омо городууд зарим оро... үгы байна бшуу. Харин ...р городуудые, посёло...болон тосхонуудые усад... дайнай «гуримуудай» ... хэгдээ гэжэ Макнама...оложошье болохо бай...эшэ ха.

...мна бомбонуудые хаяжа ...о гэжэ Макнамарай тоо...дунда зэргын городуу...ү, али тосхонуудай хүн ...омо городуудай хүн зон ... мүн лэ үнэтэй хайратай ... аал?

...йшан гээд ядерна дай хэ...хай бэшэ, харин бүхы то...жэшье городуудай бүтэн ...ын тулада, бүхы тосхонуу... деревнинүүдэй, жэжэ һуу...газарнуудай бүтэн үлэхын ...да иимэ дай зайсуулха ар...ломжо тухай үгээ ойл...хо шухала гэжэ бидэнэр ...нобди.

...үнөөнэй эрхэ байдалда ...йн дайнда хуушанай хэм ...ээгээр хандажа болохо... тэрээн тухай хуушанай... бодомжолжо болохогүй. ...гэй техникын шанарайн... талаар эрид ехээр хубил... тухай, дай хэхэ хэрэгсэл...эй һандаргахы хүсэнэй ...өөгүй ехээр ургаһан тухай ... хэлэгдэнэ. Энэнь ямараар ...даха байнаб?

...гэдэхеэр, шэнэ буу зэбсэ...е урдын буу зэбсэгүүдтэй ...шье сасуулан жэшэжэ ...огүй. Нэгэ хүсэтэ водо... бомбын лэ тэһэрэлгын ... хүн түрэлтэнэй түүхэдэ ...он бүхы дайнуудта, тэрэ ... нэгэдэхи дэлхэйн болон ...охи дайнуудта хэрэглэгдэ... бүхы дайшалхы хэрэгсэл...эй тэһэрэлгын хүсэнүүдтэ орходоо оло дахин ехэ байха болоно.

Хоёрдохёор ракетно-ядерна дайнай үедэ фронт болон ара талын хоорондо ямаршье илгаа байхагүй. Тэрээнһээ байтагай, олоор хюдадаг буу зэбсэгэй хүсэндэ дайрагдан хамагай түрүүндэ энгэй хүн зон хохидон хосорхо байна. Иимэ дайнай үедэ оройдоол хэдэхэн термоядерна бомбо олон миллион хүн зонтой томо промышленна центрнүүдые усадхахаһаа гадна, бүхэли гүрэнүүдые усадхажа шадаха.

20 мегатонно хүсэтэй нэгэ водородно бомбо агаарта тэһэрбэл, тэһэрһэн газарһаа хайша хайшаа 24 километр хүрэтэр зай соо байһан бүхы хирпиисэ болон каркасна гэр байшангуудые газарай нюруутай жэгдэлэн үгы хэжэ шадаха гээд Америкын экспертнүүд тоолон тодорхойлһон байна. Далай шэнги харьялжа байһан гал түймэр Нью-Йоркһоо Филадельфи хүрэтэрхи районой шэнээн газарай бүхы шатадаг юумэнүүдые, бүхы амиды амитадые галдажархиха байгаа. Мүнөө 50, 100, дээшэшье мегатоннын бомбонууд бии болгогдонхой. Эрдэмтэдэй багсаажа тоолоһоной ёһоор, мүнөө дэлхэй дээрэ бии болгогдоһон ядерна зэбсэгүүдэй нөөсэнь Хиросима дээрэ хаягдаһан бомбо шэнги 12,5 миллион тиимэ бомботой тэн болохо байна.

Эсэстэнь, термоядерна дай хэхые Америкын милитаристнууд уряалдаг, хүсэнүүдэй мүнөө үеын тэнсүүриие болон шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдэй бии байһые хараада абабал иимэ дайн имагтал хоёр гүрэнэй газар дайда дээрэ дэлгэрэлгээр хизаарлагдангүй, бүгэдэ ниитын шэнжэтэй боложо, угаа ехэ һандарал ушаруулха, дэлхэйн бүхы хубинуудтахи олон миллион хүнүүдые хосороон үгы хэхэ болоно. Энэ хадаа хүн түрэлтэндэ ямар хойшолонтой байхаб. Ядерна дайнай болоо һаа 800 миллион хүн хосорон үхэжэ болохо гээд «дайн саашадаа болохо ёһогүй» гэһэн ном соогоо, атомна үхэлдэ эсэргүүсэдэг элитэ ехэ тэмсэлшэдэй нэгэн, Америкын мэдээжэ эрдэмтэ Лайнус Полинг тодорхойлһон байгаа. Термоядерна дайнай бодото шэнжэнь сэхэ руунь хэлэбэл иимэ байнал даа. Хэрбээ энэ үнэн зүб ушарые баруун оронуудай гүрэнэй ажал ябуулагшад мүнөө арадуудһаа нюудаг байгаа һаа, тэдэнэр хүн түрэлтэнэй үмэнэ, тэрэ тоодо өөһэдынгөө оронуудай арадуудай үмэнэ гэмтэ үйлэ хэрэг хэнэ гээшэ.

«Дайнай хяра дээрэ байдаг» оршон байдал тохёолдуулагшад ракетно-ядерна зэбсэг хадаа эб найрамдал хангаха бата найдабари болоно гэжэ этигүүлхые оролдодог. Баруун оронуудта «айһанһаа уламжалан намдуу байха» гэжэ нэрлэгдэдэг энэ һанаашалга үнэн зүб бодолдо тааралдахагүйһөө гадна, хүн зониие бузагай муухайгаар мэхэлһэн ябадал болоно. «Намдуу түбшэн байха гэһэн һанамжа» номнолго дайн байлдаае түрүүлжэ һүжэрөөхэ түсэбтэй холбоотой. «Советскэ Союзтай ядерна үсэрэлдөө тулалдаа хэхэ үүсхэл» гаргахаар бэлэн байһан тухайгаа США-гай гүрэнэй зарим харюусалгатай ажал ябуулагшад сэхэ мэдүүлдэг байха юм.

Эдэ үгэнүүдые һайнаар бодомжолоод үзыт. Энэ хадаа термоядерна дай хэхэ заналта болохоһоо гадна, харин иимэ дайе хэнэй түрүүлжэ эхилхэ тухай жэгшүүритэ муухай мүрысөө баадхаһан ябадал болоно. Дай түрүүн эхилжэ болохобди гэжэ тэдэнэр хэлэдэг хадаа дайсанаа уридлахын тулада яарагты гэһэн һанал бодол ондоо оронуудта түрүүлжэ үгэһэн болоно бшуу. Энэ ямар юумэндэ хүргэжэ болохоб? Ехэ һүртэй муухай хойшолонтой байха гэжэ хүн бүхэндэ элитэ. Иимэ мэдүүлгэнүүдые хэхэдэнь имагтал гайхахаар байна. Холбоото Штадуудта өөһэдтэнь, мүн союзнигуудтань дайн ямар ехэ аюултай байхаб гэжэ эдэ мэдүүлгэнүүдэй авторнууд бодожо үзэнэгүй. Термоядерна дайнай болоходо США Советскэ Союзда орходоо бага хохидолдо орохо, булижа гараха гэһэн хэбэртэйгээр арадтаа этигүүлхые Америкын политигууд улам ехээр оролдодог. Энэ хадаа ямаршье үндэһэ баримтагүй, бүтэхэгүй һанаашалга болоно. Бүри мүнөөнһөө дайн байлдаа яаража һүжэрөөхэ хэрэгтэй, тиигээгүй һаа оршон байдал хубилжа болохо гэһэн хэбэртэй шалтаг баряад, дай һүжэрөөлгэдэ США-гай болон тэрэнэй союзнигуудай олониитые бэлэдхэхэ зорилгоор асуудалые иимээр ойлгохо ябадал баадхагдадаг байха юм. Энэ хадаа дайн байлдаан заатагүй болохо гэһэн һанал бодол хүнүүдтэ түрүүлхэ, атомна дай яаража һүжэрөөхые эрмэлзэдэг ээрхэг түримхэй хүсэнүүдые сагааруулан зүбтүүлхэ гэһэн ябадал болоно гээшэ.

Хэрбээ ээрхэг түримхэйшүүл ядерна дай һүжэрөөгөө һаа, тэрэнэйнгээ гал дүлэн соо өөһэдөө заатагүй шатан дүрэжэ хосорхо гэжэ бидэнэр шууд сэхээр мэдүүлнэбди.

Уласхоорондын оршон байдалай шахардуу шанга болоод байһан эрхэ байдалда юрыншье алдуу эндүү бүгэдэ ниитын дайн байлдаае сахилгаан шэнги түргэнөөр һүжэрөөжэ болохо гэжэ хараадаа абаха шухала. Жэшээнь, Америкын стратегическэ авиациин командалагша генерал Пауэрай ябуулгые хараад үзыт. Тэрэ 1961 оной ноябрьда хуурмаг дохёо мэдээсэл абаад, Америкын бүхы баазануудта байдаг бомбардировщигуудые Советскэ Союз тээшэ шэглүүлэн ниидхүүлхэ захиралта үгэһэн байгаа. Тэрэ хадаа энээн тухайгаа США-гай президентдэ, тайлбарилан хэлэбэл, энэ оронoй бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдэй верховно командалагшада мэдээсэһэнэйшье хэрэггүй гэжэ тоолоһон байгаа бшуу. Үнэндөө Америкын стратегическэ авиаци арбан хоёр хахад минутын турша соо Советскэ Союзтай дайнай байдалтай болоод байгаа бшуу. Удаадахи ушарта худал хуурмаг мэдээсэл дохёогой абтабал, һүртэ аюулай тохёолдохын урда тээ энээниие Америкын хэтэрмэ үһэрюу генералнууд болюулжа шадаха гэһэн найдабари бии байна гээшэ гү?

Техническэ эндүү алдуунуудай тохёолдоһонһоо уламжалан дайнай гэнтэ һүжэрхэ аюул угаа ехэ. Атомна болон водородно бомбонуудые тээһэн Америкын самолёдуудай гэмтэлгэ, термоядерна һомотой ракетэнүүдэй уналга олон боложол байдаг. Бүри һаяхан, 1962 оной июниин 4-дэ, техническэ дутагдал дээрэһээ Америкын «Тор» гэжэ ракетэ агаарта тэһэлэгдэһэн байгаа. Тэрэнэй ядерна һомотой толгой Номгон далай дээрэ хаананьшьеб унаһан байна. Мүн иимэ ушар июниин 19-дэ дахяад болоо. Иимэ баримтанууд һанаа сэдьхэл эгээн ехээр зобоожо болохо байна. «Жэгэндээрһэн «Тор» дэлхэйн дай һүжэрөөжэ болохо байгаа» гэжэ Италиин «Джустициа» газетэ тон зүбөөр тэмдэгдэһэн байна. Эб найрамдалай хэрэгтэ баруун оронуудай хархис милитарис бүлэгүүдэй атомаар дашууралгын ямар ехэ аюултай байһыень эдэ бүгэдэ үшөө дахин гэршэлэн харуулжа үгэнэ.

Гүрэнүүдэй арсеналнуудта хюдалгата зэбсэгүүдэй хадагалагдажа, улам ехээр нөөсэлэгдэжэ байгаал сагта дайнай аюул шангадажал байха. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха гээшэ эб найрамдал бодотоор хангаха зам мүн болоно.

Хүндэтэ делегадууд! Политическэ тон олон ондоо үзэл бодолтой хүнүүд энэ зал соо суглараад байна гэжэ би мэдэнэб. Социальна ямар байгуулалтын булюу һайн байһан тухай үгэ буляалдахын тулада тэдэнэр эндэ сугларaа бэшэл. Эб найрамдал аршалан хамгаалха, термоядерна дайнай гал түймэр шатаалгахагүй гэһэн гансахан лэ эрмэлзэлгэтэй, гансахан лэ һанал хүсэлтэй байһан дээрэһээ бидэнэр бултадаа эндэ суглараабди.

Зүгөөр Советскэ Союзай болон бусад социалис оронуудай зүгһөө дайнай аюул тохёолдоно гэһэн үгэ хүүрээр халхабша хээд, ээрхэг түримхэй хүсэнүүдэй буу зэбсэг яаралтайгаар түхеэржэ, дэлхэйн шэнэ дайнда бэлэдхэжэ байһан тухай энэ бүхэдэлхэйн хурал дээрэ һануулангүй гаража болохогүй байна. Энэ харата муухай хардалга гүрдэлгые алгасан гаража болохогүй. Хэнэйшье буруутуулхын аргагүй баримтануудые би һануулхамни.

Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ арба миллион хүн хосорон үхөө, хори миллион хүн гэмтэжэ эрэмдэг доходон болоо. Энэ дайнай түлөө коммунистнууд, социалис гүрэнүүд харюусалгатай гээшэ аал? Энэ дайнай һүжэрхэдэ социалис гүрэнүүд газар дэлхэй дээрэ үшөө байгаагүй, коммунистнууд нэгэшье орондо засагые гартаа барижа байгаагүй.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ таби миллион шахуу хүн алуулаа. Энэ дайе коммунистнууд, социалис оронууд эхилһэн байгаа гээшэ аал? Энэ дайе Германиин, Италиин, Японой фашизм һүжэрөөһэн байгаа. Фашистска зэрлиг аашаһаа хүн түрэлтэниие абархадаа имагтал Советскэ Союз эгээн ехэ хохидолдо ороо. Фашизмые бута сохихо, Майданекын, Освенцимэй үхэлэй лагерьнуудһаа, газова пеэшэнгүүдһээ, фашистска богоолшолгоһоо арадуудые зайсуулан сүлөөлхэ хэрэгтэ имагтал Советскэ Союз эгээн ехэ туһа нэмэри оруулаа.

Хиросима болон Нагасакиие Советскэ Союз мүнөө үе сагай Помпей болгоо гээшэ аал? Энээниие хэгшэд дэлхэйн нүгөө талын хубида байдаг гэжэ таанад мэдэнэт.

Дэлхэйн мүнөөнэй түхэл шэнжые хараад үзэел. Дэлхэй сэрэгэй баазануудаар дүүрэнхэй. Эдэ хэнэй баазанууд бэ? Эдэ баазанууд США болон тэрэнэй союзнигуудаар байгуулагданхай гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ.

Дайнай номнол хаана хэгдэнэб? Ямар нэгэн орон дээрэ атомна бомбонуудые хаяха, тэрэнэй хүн зоной хахадыень, промышленна хүсэ шадалайнь дүрбэнэй гурбан хубиие «сүүдхын шэнээн саг соо үгы хэхэ» уряанууд хаанаһаа дуулданаб? Иигэжэ уряалдаг генерал Туайнинг, конгрессмен Олин Тиг гэгшэд социалис оронуудта ажаһуудаггүй. Дайнай номнол хэлгын хуулиин ёһоор хоригдоһон социалис хани нэгэдэлэй оронуудта иимэ хүнүүд бии байгаа һаа, сүүдэй харюусалгада хабаадуулагдаха байгаа.

Дайн байлдаа хэхэ аргагүй болгохо тухай совет гүрэниие байгуулагша В. И. Ленин угаа ехэ абьяастайгаар һанажа ябадаг һэн. Дэлхэйн дайе угаа ехэ гэмтэ үйлэ хэрэг, мүн шэнэ үе сагай болбосорол болон соёл культурын туйлалтануудһаа хүсэдөөр холодон таһарһан ябадал болоно гэжэ тэрэ нэрлэһэн байгаа. Олон миллион хүнүүдые үргэлжэдэнь алаха хюдахын тулада техникын түгэлдэр туйлалтануудые хэрэглэлгэ, үйлэдбэрилгын бүхы зэбсэг хэрэгсэлнүүдые дайнай хэрэгтэ зорюулалга «хүн түрэлтэнэй обществын оршон байха эрхэ нүхэсэлые һуларуулгада» заабол хүргэхэ гэжэ В. И. Ленин уридшалан һануулдаг һэн. (Зохёолнууд, 4-дэхи хэблэл, 27-дохи том, 386-дахи нюур). Социалис оронууд хадаа энэ аюул тухай хүн түрэлтэндэ уридшалан һануулна, тус аюулые зайсуулхын тулада эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Социалис оронуудай хараа бодол тухай, коммунистнуудай хараа бодол тухай үнэн зүб ушар иимэ байнал даа.

Манай Совет гүрэн бии болоходоо эб баталха тухай Ленинэй гайхамшагта декрет гаргаа һэн. Мэсын түхэлые совет гүрэнэй гербын эмблемэ болгохо гэһэн дурадхалые эрид шууд буруушаахадаа, «Мэсэ манай эмблемэ бэшэ» гэжэ В. И. Ленин мэдүүлээ һэн. Зохёон байгуулхы амгалан ажалай һүлдэ тэмдэг болгшо хадуур балта хоёр Соведүүдэй ороной эмблемэ болоһон байгаа. Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха ленинскэ гол ёһонуудые бидэнэр баримталдаг байгаабди, саашадааашье баримталхабди. **Энэ хадаа ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа байгуулха талаар манай үе сагай түүхэтэ эрхэ байдалда тааралдахаар, тэрэнэй үндэһөөр эб найрамдал аршалан хамгаалжа шадахаар гансахан лэ үзэл бодол болоно.** Ниитын ондо ондоо байгуулалтатай оронуудтахи ажабайдал тухай хүнүүдэй ямарааршье һанажа бодожо байдагшье һаа, термоядерна һүртэ муухай аюулай гай түбэг бүхы дэлхэй дээрэ аб адляар тохёолдохо байна. Энэ талаар бидэнэр бултадаа хүнэй уг гарбалтан байнабди.

«Хүн түрэлтэндэ ерээдүй гэжэ бии гү?» гэһэн асуудал баруун оронуудтахи олон хүнүүд нэгэтэ бэшэ табидаг болонхой. Эдэ хүнүүдтэ иигэжэ харюусахые хүсэнэб. Ерээдүй бии, гэгээн гэрэлтэ ерээдүй бии. Атомна дай хэхые шууд оролдогшодой амыень татажа шадахаар хүсэн хүн түрэлтэндэ олдохо гэжэ бидэнэр этигэнэбди!

Ядерна зэбсэгэй бии болоһон үе сагта, ракетэнүүдэй бии болоһон үе сагта хүн зониие олоор хюдаха буу зэбсэгүүдые үндэһөөрнь үгы хэнгүйгөөр, ядерна зэбсэг хорингүйгөөр хюдалгата ядерна дайнай аюулые зайсуулха аргагүй. Дай хэхэ бүхы материальна арга боломжонуудые бүрин хүсэдөөр усадхахые бидэнэр оролдонобди.

Дэлхэй дээрэ буу зэбсэгэй хуряагдаад байхада гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаа байгуулхадаа «хүсэ баримталха», «дайнай эрмэг дээрэ байха», «атомаар айлган һүрдөөхэ» политика бэелүүлхэ аргагүй болохо. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха уряа «арадуудай хоорондын дайн байлдаае зайсуулая, эб найрамдал мандаха болтогой!» гэһэн уряатай нэгэн адли удхатай.

Эгээл иимэһээ буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряахын түлөө тэмсэл эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй, эб найрамдал аршалан хамгаалхын, бэхижүүлхын түлөө тэмсэдэг национальна болон уласхоорондын бүхы организацинуудай, шэглэлнүүдэй түрүүшын ээлжээнэй уялга болоно. Буу зэбсэг хуряаха гээшэ манай үе сагай зайлашагүй шухала эрилтэ болоно.

II. Буу зэбсэг хуряаха талаар советскэ программа

Хүндэтэ делегадууд! Эб найрамдал бэхижүүлхэ, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха хараа шэглэлые Советскэ правительство батаар, шууд сэхээр бэелүүлнэ. Бүхы гүрэнүүдэй аюулгүй байха асуудал — дайн байлдаа һүжэрөөхэ арга боломжые зайсуулха асуудал тааруугаар шиидхэхэ шухала байһые хүтэлбэри болгон, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха программые Советскэ правительство дурадхаһан байгаа.

Манай энэ программын эгээн гол шухала зүйлынь юун болоноб? **Ядерна зэбсэг хорихо, хүсэдөөр усадхаха гээшэ буу зэбсэг хуряалгын гол шухала хубинь болоно.**

Советскэ правительство хадаа буу зэбсэг хуряалгын эгээн лэ эхиндэ, нэгэдэхи шатадань, ядахын сагта ядерна зэбсэг ошохо газартань хүргэхэ бүхы түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые усадхажа, эдэ зэбсэгүүдые хэрэглэхэ аргагүй болгохые дурадхана. Ракетэнүүдые, самолёдуудые, ядерна зэбсэг абаад ябажа шадаха аад, уһан дээгүүр, уһан доогуур ябадаг сэрэгэй корабльнуудые, атомна артиллерийскэ түхеэрэлгэнүүдые, бусадай газар дээрэхи хариин бүхы сэрэгэй баазануудые нэгэн доро усадхахые, мүн бусадай газар дээрэһээ хариин бүхы сэрэгүүдые гаргахые бидэнэр дурадханабди. Хэрбээ ракетэнүүдэй үгы болгогдоод, самолёдуудай, уһан дээгүүр, уһан доогуур ябадаг сэрэгэй корабльнуудай үгы болгогдоод байгаа һаа, ямар нэгэн һэшхэлгүй правительствын ядерна зэбсэгые нюужа үлөөхэ һэдэлгэ гаргаашье һаань, эдэ зэбсэгүүд аюултай байжа шадахаяа болихо байна. Ядерна зэбсэг ошохо газартань хүргэдэг түхеэрэлгэнүүдые усадхалгаһаа уламжалан, иимэ зэбсэгтэй оронууд бусад оронуудта ядерна сохилто хэхэ аргагүй болгохо байна. Иимэ дурадхал урдань Франциин президент генерал де Голль оруулһан байгаа, энээнииень бидэнэр хүсэдөөр зүбшөөнэбди. Харин өөрынгөө дурадхалые бэелүүлхэ талаар Франциин правительствын ямар нэгэн үрэтэй алхамуудые хээгүй байһые шаналхаар. Тэрээнһээ байтагай, буу зэбсэг хуряаха талаар Женеведэхи хэлсээнүүдтэ хабаадалсахаһаа тэрэ арсаһан байна.

«ТУ-114», «Боинг-707» болон бусад гражданска самолёдуудаар ядерна зэбсэг зөөжэ болохо гэлсэдэг. Зүгөөр буу зэбсэг хуряахые үнэхөөрөө хүсэдэг байгаа гээшэ һаа, оронуудта хамгаалалгын хэрэгсэлнүүдые: зенитнэ артиллериие, ПВО-гой ракетэнүүдые болон истребительнүүдые ямар нэгэн үе саг соо үлөөжэ болохо байна. Мүнөө үеын техникэ хадаа хэршье дээгүүр ниидэжэ ябаһан, ямаршье самолёдые буудан унагааха арга олгоно. Хараад үзыт, энэ бодол эхинһээ адагтаа хүрэтэрөө үндэһэ баримтагүй болоно бшуу.

Ядерна зэбсэг ошохо газартань хүргэхэ бүхы түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые усадхалгаар буу зэбсэг хуряажа эхилхые дурадхахадаа, дэлхэй дээрэхи эгээн лэ хүсэн түгэлдэр глобальна болон түби хоорондын ракетэнүүдтэй болоһон Советскэ Союз сэрэгэй талаар нилээд булюу байһан ябадалһаа һайн дураараа арсана гээшэ. Зүгөөр бидэнэр энэ алхам ямаршье маргалтагүйгөөр хэхэ байнабди. Юуб гэхэдэ энэ ушар буу зэбсэг хуряаха асуудал түргэнөөр шиидхэхэ ашата туһада тааралдаха байна.

Тиихэдэ бусадай газар дээрэхи сэрэгэйнгээ бүхы баазануудые усадхахые, иимэ газарнууд дээрэһээ өөһэдынгөө сэрэгүүдые гаргахые зүбшөөхэ тухай баруун гүрэнүүдтэ бидэнэр өөһэдынгөө зүгһөө эрилтэ хэнэбди. Эдэ баазанууд өөрыгөө хамгаалхын тулада бэшэ, харин ээрхэг түримхэй добтолго хэхын тулада байгуулагданхай. Японой Окинава арал дээрэхи гү, али Ливи болон Африкын газар дээрэхи Америкын ракетно-ядерна баазанууд, али Англи, Итали, Турци, Греци болон Тапланддахи баазанууд США-е хамгаалхын тулада хэрэгтэй бэшэ гэжэ бүгэдэндэ элитэ бэшэ аал? Ондоогоор хэлэхэ болоо һаа, хара юумые сагаан гэжэ харуулхые оролдоһонтой адли болохол.

Энэ талаар США-гай верховно сүүдэй гэшүүн г-н Дугласай мэдэрэлгэ хүнэй анхарал татамаар. Өөрынгөө шэнэ ном соо тэрэ иигэжэ бэшээ: «бидэнэр Россие хүреэлүүлэн тойруулжа аэродромуудые байгуулаабди. Тэдээн дээрэ манай бомбардировщигууд, истребительнүүд үдэр һүнигүй хүсэд дайшалхы бэлэн байдаг байгаа. Мароккодо манай баазанууд бии. Нюуса дохёо абан сасуугаа ошохо газар тээшээ шэглэн ниидхээр бэлэн болгогдоһон, атомна бомбонуудые тээһэн бомбардировщигууд хэдэн жэлэй турша соо бүхэли сүүдхын турша соо агаарта сособойлон ниидэжэ байдаг...»

Эд баазануудай үлэһэн лэ сагта дэлхэйн шэнэ дайнай аюул бии зандаа байха гэжэ энэ ушар үшөө дахин гэршэлжэ үгэнэ.

Гүрэнүүдэй хоорондо сэрэгэй тулалдаанай болохо аюулые эрид ехээр һуларуулхын тулада буу зэбсэг хуряалгын эгээн лэ эхиндэ гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тооe, тэрээндэ тааруулан юрын буу зэбсэгүүдые горьтойгоор хороохые Советскэ Союз дурадхана. Буу зэбсэг бүрин хүсэдөөр хуряалгые дүрбэн жэлэй турша соо түгэсхэжэ болохо гэжэ бидэнэр тоолонобди. Энэ багашагшье һаа, яһала үрдижэ шадахаар болзор гээшэ.

Договорой манай проект доторхи бүхы дүрим заабаринуудые али алиндаа тааруугаар найруулха арга бэдэрэн олохоор, хэрбээ буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха хэрэгтэ түбэгтэй бэшэ байхаар зарим ушарта хэлсээ хэжэ үгээе ойлголсохоор бидэнэр бэлэн байнабди. Имагтал нэгэ юумые — буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряалгаһаа арсахые, буу зэбсэг хуряаха бодото хэмжээнүүдые манай договорой проектһээ гарган хаяжа, тэрэниие үрэгүй болгохо ябадалые зүбшөөхөөр бидэнэр бэлэн бэшэ байнабди. Энээниие бидэнэр хэзээдэшье зүбшөөхэгүйбди.

Буу зэбсэг хуряаха тухай шашалдаха бэшэ, буу зэбсэг хуряахые бидэнэр хүсэнэбди. Буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээнэй боложол байхада, буу зэбсэгэй яаралтайгаар түхеэрэгдэжэ байһан ушар байдалые саашадаа тэсэхэ аргагүй. Америкын «Юнайтед Стейтс ньюус энд Уорлд рипорт» гэжэ журналай тооложо үзэһэнэй ёһоор, 16 жэлэй турша соо, 1946 онһоо 1962 он хүрэтэр, буу зэбсэг хуряаха асуудалаар уласхоорондын 863 заседани үнгэргэгдөө. Энээндэ 17.000 час саг гаргашалагдаа, тиихэдэ 18 миллион үгэ түс үе соо хэлэгдэһэн байна. Буу зэбсэг хуряаха асуудалаар хэлэгдэһэн хэдэн миллион үгэнүүдэй

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нююрта)

*) ...эхининь манай газетын ...иин 12-ой номерто.

Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгын үргэлжэлэл

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

хайшаашье хэрэггүй түүхэдэхи бог шорой боложо байха үедэнь, буу зэбсэг улам бүри ехэ хэмжээтэйгээр бэлэдхэгдэнэ. Буу зэбсэг хуряаха тухай үгэнүүдые халхабша болгон сэрэгэй талаар олзотой аралжаа наймаа хэхын, шэнэ буу зэбсэг обоо отог болотор түхеэрхын тулада баруун оронуудтахи тусхай этэгээдүүд буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээе хооһон шашалдаан болгодог байна.

Баруун гүрэнүүдэй Женевэдэ гаргадаг абари зангынь буу зэбсэг хуряахые тэдэнэй хүсэдэггүй байһан тухай гэршэлжэ үгэнэ. США-гай болон тэрэнэй союзнигуудай түлөөлэгшэд Женевэдэ хооһон гоё гоё үгэнүүдые хэлэдэг. Өөһэдынгөө таарууүй хараа бодолые зүбшөөн абахаар гэжэ, бидэнние хэлсээ баталха дурагүй гэжэ харуулхые тэдэнэр оролдодог. Зүгөөр Америкын Холбоото Штадуудай дурадхалнуудай бодото удхыень хараад үзэел.

США хадаа нилээд унжагайрһанайнгаа һүүлээр, буу зэбсэг хуряаха тухай «Договорой гол дүримүүдэй схемэ» гэдэгые дурадхаһан байгаа. Энэ схемэ юу харуулнаб гэхэдэ, США хадаа буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тушаа таарууүй хараа бодол баримталһан зангаараа, харин хоёрдохи ээлжээнэй асуудалнуудаар энэ хараа бодолынь түхэл янзаараа хубилгагдан жэгдэлэгдэжэ, буу зэбсэг хуряаха тухай олон үгэнүүд шашагдаһан байха юм. Зүгөөр үнэндөө «гол дүримүүдэйнь» эгээн шухала юумые: ядерна зэбсэг хүсэдөөр хорихо, гүрэнүүдэй бии болгоһон эдэ зэбсэгүүдэй бүхы нөөсэнүүдые усадхаха, бусадай газар дээрэхи сэрэгэй баазануудые үгы болгохо гэжэ хараалаагүй байха юм. «Буу зэбсэг ингэжэ хуряалгые» зүбшөөхэ болоо һаа, арадуудые мэхэлһэн ябадал болохо, эб найрамдалай хэрэг бэхижүүлгэдэ гай түбэг ушаруулагдаха болоно.

Хэлсээнэй эхилэн сасуу США болон тэрэнэй ханинар буу зэбсэг хуряаха асуудалнуудһаа зайсаад, уласхоорондын хиналта тухай уршагта асуудалда бүхы анхарал хандуулха һэдэлгэ гаргажа ороо. Тиихэдээ хиналта хадаа буу зэбсэг хуряаха асуудалай гол удхань болоно гэжэ үнэншүүлхые оролдодог байгаа.

Хиналтын талаар США-гай дурадхалнуудай гол удха тухай хэлэхэ болоо һаа, энэнь зарим зэргээр шэнэдхэгдэһэн аад, буу зэбсэг хуряангүйгөөр хиналта тогтоохо тухай хуушанайнь эрилтэнүүд болоно. Харин энэнь урданайхида орходоо мэхэтэйгээр пайруулагдаһан болобошье, удхань хуушаараа үлөө гэбэл, ээрхэг түримхэйшүүлэй аша туһада зорюулан уласхоорондын тагнуул хэхэ газарнуудые элитээр байгуулха оролдолго гаргагдана. Иимэ «шэнэ» юумэнүүд тушаа ород арад ингэжэ хэлэдэг: мүнөөхил шүлэнһөө шэнгэншэгээр хэжэ үгэ.

Манай хараа бодол тон ойлгосотой, эли тодо. Энэ хараа бодол элдэб түхэлэй буу зэбсэгүүдые удаа дараалуулан хүсэдөөр усадхаха зорилготой. Тиихэдэ манай договорой проектын ёһоор буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха талаар абтаха алхам бүхэн заатагүй уласхоорондын шанга хиналта доро бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй юм.

Зүгөөр бидэнэр үшөө үлэхэ буу зэбсэгэй хойноһоо хиналта тогтоохые буруушаанабди. Үлэһэн буу зэбсэгэй хойноһоо хиналта тогтоохо гэшэ буу зэбсэг хорооһонһоо уламжалан хүсэнүүдэй тэнсүүри хубилаагүй гү, энэ хубилалтые хэрэглэн, добтолго хэхэ арга боломжо бии болоогүй гү гэжэ элирхэйлхэ зорилготой тагнуул лаб боложо үгэхэ байна бшуу. Өөрыгөө хүндэлдэг нэгэшье гүрэн иимэ хиналта тогтоохые зүбшөөжэ шадахагүй байна.

Баруун гүрэнүүд бүгэдэ ниитын хиналта тогтоохые оролдодог аад, буу зэбсэг хуряаха талаар тон хизаарлагданги хэмжээнүүдые дурадхадаг. Ядерна зэбсэг онохо газартань хүргэхэ талаар гүрэнүүдтэ бии байһан түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдэй болон зарим түхэл янзын юрын буу зэбсэгүүдэй 30 процентые хороожо, буу зэбсэг хуряалга эхилхые США дурадхана.

Зүгөөр иимэ юумэ хэхэдэ дайнай бодото аюул һуларна гээшэ гү гэжэ асуугдана? Һуларнагүй, ушарынь термоядерна угаа ехэ хүсэн үлэхэ байна бшуу. «Буу зэбсэг хороохо асуудал, буу зэбсэг хуряалга боложо шадахагүй. Агууехэ гүрэнүүдтэ бии байһан ядерна зэбсэгүүдэй дүрбэнэйнь нэгэ хуби бүхы дэлхэйе хооһортор һандаргажа шадаха» гэжэ мэдүүлхэдээ, Индиин хүндэтэ премьер-министр г-н Неру тон зүб юумэ хэлэнэ гээшэ.

Саашань, түби хоорондын болон глобальна ракетэнүүдэй тооё нэгэдэхи шатада 30 процентээр хороохо дурадхал оруулхадаа мүнөө бии байһан сэрэгэй баазануудые ойронь хүрэнгүй үлөөхые США хүсэнэ. Үнэндөө США хадаа бусадай газар дээрэхи харинн сэрэгэй баазануудые усадхаха, иимэ газарнуудһаа харинн сэрэгүүдые гаргаха гэжэ буу зэбсэг хуряалгын гурбадахи шатадашье хараалнагүй. Манай газар руу сохилто хэхэ зорилгоор байгуулагдаһан Америкын сэрэгэй баазануудай оройдоошье ойроо хүртэнгүй үлэхэ байн гэһээнь, өөрынгөө эгээн хүсэтэй, эгээн нарин һайн дайшалхы ракетэнүүдэй нөөсын 30 процентые нэгэдэхи шатада, үшөө 35 процентыень хоёрдохи шатада хороохые Советскэ Союз зүбшөөхэ гэжэ США-гай правительство һанана гээшэ гү? Бидэнэр өөһэдтөө дайсад бэшэбди, ингэжэ буу зэбсэг хуряалгые хэзээдэшье зүбшөөхэгүйбди.

Эсэстэ, асуудалда иимээр хандаһан ушарта буу зэбсэг заримыень хуряаха гэһэн США-гай зүбшэл хадаа манай национальна аюулгүй байдалай бүхы юумые элитэ болгохын тулада һанааһаа абтаһан мэхэ гохо болоно. Ондоогоор хэлэбэл, тагнуулда үүдэе нээжэ үгөөд, ээрхэг түримхэйшүүдэй зорилгые хүнгэдхэхэ гэһэн удхатай болоно. Газар нютагуудаар шалгалта хэхэ гэжэ нэрэтэй америкынхидай хараалһан юумэнь совет ракетно-ядерна хэрэгсэлнүүдэй байһан газарые лаб мэдэхэ гэһэн зорилготой. Энэ ушарта америкынхидай өөһэдынь хэлэдэгэй ёһоор, «тагнуулай нохой һүүлээрээ шарбажа, политикын нохойе гүйлгэнэ» гэһэн удхатай юумэ болоно.

Хиналта тухай асуудалаар бүхы бэрхэшээлнүүд хадаа тэрэнние бодото дээрэ буу зэбсэг хуряалгын зорилго дүүргэхэһээ баруун гүрэнүүдэй таһалдаг дээрэһээ болоно. Бүгэдэ ниитээрээ хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай бидэнэрэй дурадхалые хүлеэн абыт, хиналта тухай таанарай ямаршье дурадхалые бидэнэр абахабди гэжэ баруун гүрэнүүдтэ үшөө дахин хандана6ди.

США-гай правительство уласхоорондын томо зэбсэгтэ хүсэнүүдые байгуулха гэжэ дурадхаад, тэдэнние ядерна зэбсэгээр зэбсэгжүүлхэ гэһэн эрилтэ табина. Тиимэ хүсэнүүдэй жэшээ болгон, тусхайлхада, Конгодохи «ООН-ой сэрэгүүд» гэжэ нэрэтэй юумые абана. Тэдэ зэбсэгтэ хүсэнүүдые хэн командалхаб, тэдэнние хэн захирхаб? гэһэн хуулита асуудал гарана. Иимэ асуудал бидэнэр нэгэтэ бэшэ табиһан байхабди. Тэдэнние ООН командалха гэжэ США хэлэнэ. Энэнь бодото дээрэ юун гэһэн удхатайб? ООН-ой мүнөө үеын бүридэлөөр НАТО-е хүтэлбэрилдэг лэ тэдэ гүрэнүүд тэрэнэй аппарат дотор зонхилхы һуури эзэлнэ гэжэ Конгодохи байдал һайн харуулаа. Иимэ эрхэ байдалда США-гай дурадхалые зүбшөөхэ гээшэ бэеэ хорлохо гэһэн, өөһэдөө буу зэбсэгээ хуряагаад, өөрынгөө хүсэл бодол баадхахын тулада уласхоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүдые хэрэглэхэ арга боломжо НАТО-до үгэхэ гэһэн удхатай болоно.

Энэ асуудалай гансахан лэ зүб шиидхэбэри юуб гэхэдэ, уласхоорондын хүсэнүүдые адли тэгшээр захирха арга боломжо мүн болоно. Мүнөө ООН дотор гурбан бүлэг гүрэнүүд бии. Тэдэнэй бүлэг бүринь нүгөөдэ бүлэгүүдтэйгөө адли эрхэтэй, арга боломжотой байха ёһотой.

США-гай эсэргүүсэһэн дээрэһээ мүнөө болотор Хитадай Арадай Республика ООН дотор хуулита һуурияа эзэлээдүй байһаниинь зохид гэжэ тооложо болохо гээшэ аал!

Гүрэнүүдэй бүхы бүлэгүүдэй адли тэгшэ байһан ушартал уласхоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүдые ямар нэгэн бүлэг оронуудта хоротойгоор хэрэглэхэ арга үгы болохо. Уласхоорондын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй мэдэлдэ ядерна зэбсэг үгэхэ тухай үгэшье гаража болохогүй байһаниинь ойлгосотой. Энэ ушар хадаа ядерна дайнай уршагта аюулһаа ходо доо зайсуулхые эрижэ байһан арадуудые баһан доромжолһонтой адли болохо юм.

Саашань США гүрэнүүдтэ уялгата ёһоной шиидхэбэри, тэрэ тоодо эб найрамдал болон аюулгүй байдал хангалгын асуудалнуудаар шиидхэбэри абаха эрхэ уласхоорондын сүүдтэ олгохо гэжэ дурадхана. Тэрэ сүүдынь ветын эрхэгүй юм. Бодото дээрээ ООН-ой Уставые эбдэһэн, уласхоорондын эб найрамдалые болон аюулгүй байдалые сахиха тушаа гол орган мүн болохо Аюулгүйн Соведэй үүргые үгы болгоһон энэ дурадхалынь Советскэ Союзай аша хэрэгые хохидуулха, баруун гүрэнүүдэй зонхилхы үүргэ дүүргэхэ гэжэ хараалһан уласхоорондын шэнэ системээр ООН-ние һэлгэхэ гэһэн зорилготой. Иимэ юумэ хэжэ болохо гээшэ аал? Болохогүйнь элитэ. Эдэ дурадхалнуудынь эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлгэдэ бэшэ, харин һуларуулгада зорюулагданхай.

США гээшэ түрүүшын хоёр үеын болзор заабашье һаа, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хүсэдөөр хуряаха хэмжээнүүдые бэелүүлгын юрэнхы болзор тогтоохоһоо арсана. Америкынхидай дурадхал хадаа буу зэбсэг хуряалгые заха хизааргүйгөөр унжагайруулха арга боломжо баруун гүрэнүүдтэ олгомоор, хэрбээ өөһэдтөө ашагтай һаань, ямар нэгэн үедэ энэ хэрэг таһалдуулжашье боломоор зохёогдонхой.

Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тухай договор США-гай баталха дурагүй байһаниинь Женевэдэ улам элитээр тодоржо байһан тухай хэлэнгүй үнгэржэ шадахагүй байнаб. Иимэ договор хадаа өөһэдынгөө сэрэгэй машинануудые тодорхой шанга болзорнуудта усадхаха гэжэ гүрэнүүдые уялгалха байгаа бшуу. США-гай правительство договорто хэзээшье гараа табихагүй, тиихэдэ конгресс бүгэдэ ниитээрээ хүсэд буу зэбсэг хуряаха тухай договорые баталхагүй байха гэжэ Америкын правительствын түлөөлэгшэнэр Женевэдэхи манай делегадуудта сэхэ хэлэнэ. Эдэ бүхы дээрэһээ юун элирнэб гэхэдэ, США буу зэбсэг хуряаха тухай миил хэлэнэ, харин бодото дээрээ тон ондоо хараа шугам баримтална.

Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряалгын асуудал шиидхэхэ зорилгодо эсэргүүсээгүй һаань, баруун гүрэнүүдэй бүхы хүсэлые хараада абахаар бэлэн байһанаа Советскэ Союз урданайхидаал адли мэдүүлнэ. Зүгөөр тиимэ хүсэлнүүд даншье бага байна.

Бидэнэр хэлсээ хэгшэдэйнгээ дурадхал бүхэнние анхаралтайгаар хаража үзэхөөр, буу зэбсэг хуряаха тухай договор зохёолгын хэрэг урагшань ябуулһан, хоорондомнай тааража боломоор арга зам бэдэрхээр, олохоор бэлэн байнабди. Женевэдэхи 18 гүрэнэй комитедэй хүдэлмэриин амжалтатай байхын тулада, буу зэбсэг хуряалгын ашагтай программа хамтын хүсэлөөр зохёогдохынь тулада, бидэнэр хүсэл оролдолгоёо гаргахаар бэлэн байнабди.

Уласхоорондын олонниитэ буу зэбсэг хуряаха тухай договор баталхын түлөө оролдоно, арсалдаануудые яажа зайсуулха тушаа зүбшэл үгэнэ. Энэ талаар конгресстэ Англиин философ Бертран Рассел гэгшын эльгээһэн бэшэгэй зарим удхые хараадаа абамаар байна.

Лорд Рассел ингэжэ хэлэнэ: «Баруун зүгэй түлөөлэгшэ бүхэн хэлсээн дээрэ ингэжэ мэдүүлһэй гэжэ би хүсэнэб: «Ядерна дайн гээшэ коммунизмын бүхэдэлхэйн илалтаһаа доро гэжэ би хатуугаар мэдэнэб». Зүүн зүгэй түлөөлэгшэ бүхэн хэлсээн дээрэ ингэжэ мэдүүлһэй гэжэ би хүсэнэб: «Ядерна дайн гээшэ капитализмын бүхэдэлхэйн илалтаһаа доро гэжэ би хатуугаар мэдэнэб». Ингэжэ мэдүүлхэһээ арсаһан тала хадаа хүн түрэлтэнэй дайсан, хүн түрэлтэнние хюдалгын тала баригша байһанаа харуулха.

Бүхы дэлхэй дээрэ коммунизмын илахын тулада, термоядерна дай һүжэрөөхөөр бэлэн байнабди гэжэ бидэнэр, социалис дэлхэйн түлөөлэгшэнэр хэзээшье мэдүүлээгүйбди. Революциин бүри түрүүшын жэлнүүдтэ манай вождь В. И. Ленин элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй эбтэйгээр зэргэ оршон байха тухай хэлээд, капиталис системэтэй тэмсэл хадаа экономическа мүрысөөн тушаа болохо ёһотой гэжэ мэдүүлһэн байна. Бидэнэр Ленинэй энэ хараа бодолые хүсэд баримтална6ди.

Нэгэ һаа дайн сэрэг ба атомна үхэл, үгы һаа коммунизмые мэдэрэгты, һөөргэнь хэлэхэдэ: нэгэ һаа ядерна дайн сэрэг, үгы һаа капитализмые мэдэрэгты гэһэндэ уряалһан шанга эрилтэ гэжэ господин Расселай бэшэгые ойлгоногүйбди. Али нэгэн талань өөрынгөө үзэл суртаалай, өөрынгөө политикын илалтые зэбсэгтэ хүсэнүүдые ехээр бэлдэхэ аргаар, дайн сэрэгээр туйлаха гээ һаань, дэлхэйн термоядерна дайн болохо һэн гэжэ бидэнэр тоолонобди. **Коммунис үзэл суртаалай илахын тулада дэлхэйн дай һүжэрөөхэ гэһэн политика бидэнэртэ харша зүйл мүн болоно гэжэ бүхы дэлхэйн урда мэдүүлнэбди.**

Дэлхэй дээрэ хоёр системэ: нэгэ системэнь капиталис үндэһэ һуури дээрэ тогтоһон гүрэнүүдэй системэ, нүгөөдэнь марксизм-ленинизмын һургаал дээрэ, социалис үндэһэ һуури дээрэ тогтоһон системэ бии байһанһаа бидэнэр үндэһэлнэбди. Эдэ хоёр системын хоорондо үзэл суртаалай болон политическэ тэмсэл болоно. Бидэнэр хадаа энэ тэмсэлые элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондохи дайн болгохогүй, харин эдэ асуудалнуудые амгалан ёһоной мүрысөөн дотор шиидхэхын түлөө оролдонобди: Социалис болон капиталис дэлхэйн орон бүхэн өөрынгөө байгуулалтын бүлюу һайнние амгалан ёһоор харуулаг лэ. Энэ бүлюу байдалые харуулха гол юумэн юуб гэхэдэ: ямар системэ — капиталис гү, али социалис системэ — арад зондо материальна, мүн оюун бодолой жаргал ехээр олгоноб, арад ниитын ажабайдалай болон культурна хэмжээе үлэмжэ ехээр һайжаруулнаб, ямар системэнь хүнүүдтэ бодото эрхэ сүлөө олгоноб, хүнэй аша хэрэгэй түлөө, арадай аша хэрэгэй түлөө үйлэдбэриин хүсэнүүдые, соёл культурые, эрдэм ухаае ехээр хүгжөөнэб гэжэ харуулһан юумэ болохо.

Хэнэй системын, хэнэй үзэл бодолой түрүү байһаниинь, ямар байгуулалтын арад ниитын аша хэрэгэй түлөө үнэхөөрөө алба хэжэ байһаниинь иимэ үндэһэ һуури дээрэ шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ бидэнэр тоолонобди. Өөрынгөө бүлюу һайн байһанние харуулһан системэнь хүн түрэлтэнэй ухаан бодолые эзэлхэ байха.

Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха тушаа Советскэ правительствын дурадхаһан программа арсалдаата асуудалнуудые дайнай аргаар бэшэ, харин амгалан мүрысөөнэй үндэһэ һуури дээрэ шиидхэхэ гэһэн манай эрмэлзэлгые үлэмжэ эли тодоор, хүсэтэйгөөр харуулһан ябадал болоно. Тиихэтэй нэгэн хамта энэ хадаа капитализмтай амгалан ёһоной мүрысөөндэ бидэнэрэй илаха байһандаа этигэһэн тухаймнай харуулна. Нүгөө талаһаа, буу зэбсэг хуряалгада эсэргүүсэгшэдэй, капиталис болон социалис гүрэнүүдэй хоорондо заатагүй дайн болохо гэгшэдэй капитализмын хүсэндэ этигэдэггүй, социализмтай амгалан ёһоной мүрысөөндэ тэрэнэй илаха байһанда этигэдэггүй байһанние харуулна. Тиимэһээ тэдэнэр бэеэ абаруулхын тулада ядерна дай урдаа барина. Коммунизмын илалта болонхаар атомна үхэл дээрэ гэжэ баруун оронуудай зонхилхы уладай түлөөлэгшэнэр бүгэдэндэ дуулдахаар мэдүүлнэ. Жэшээлхэдэ, Италиин гадаадын хэрэгүүдэй министр байһан господин Пелла ингэжэ мэдүүлээ һэн: «Итали коммунис ээрхэлгэ доро оронхаар Советскэ Союзай зүгһөө атомна добтолгодо дайруулаа һаа, дээрэ гэжэ тоолохо байха»; 1959 оной февралиин 11-дэ Лорднуудай палатада лорд Бердвуд ингэжэ хэлэһэн байгаа: «Коммунис дэлхэйдэ ажаһуунхаар үгы хэгдэһэниинь дээрэ гэжэ би тоолохо байнаб». Америкын автор Родней Джильберт «Үрдилдэн зэргэ ажабайха гээшэ шэнэ совет уряал мүн» гэһэн ном соогоо ингэжэ бэшэнэ: «Коммунизмые илаагүйдөө дэлхэйдэ **хараал шэнгэг лэ».** Баруунай лейбористнуудай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн Доннели хааһиран ингэжэ хэлэнэ: «Улаантан болонхаар үхөө һаамнай дээрэ».

Энэ хадаа тон аюултай мэдүүлгэнүүд мүн. Эдэ мэдүүлгэнүүд юун тухай гэршэлэн харуулнаб гэхэдэ, экономическа талаар болодог, али нэгэн системын бүлюу һайнние түүхын ёһоор шалгадаг мүрысөөе дайн сэрэгэй талаар мүрысөөн болгохо гэжэ Баруунай зарим түлөөлэгшэнэрэй һанаатай байһанние харуулна. Социализмтай мүрысөөндэ капитализмын илаха арга боломжодо империализмые хамгаалдаг олохон хүнүүдэй этигэхэеэ болёод, капитализмые бүтэн үлөөхын тулада дэлхэйн хюдалгата дай һүжэрөөхөөр, хэдэн олон миллион хүнүүдые үхэлэй аюулда оруулхаар бэлэн байһанние харуулна.

Бидэнэр, коммунистнууд, социализмын хүсэндэ, тэрэнэй бүлюу һайн байһанда этигэнэбди. Энэ ушар түүхээр баталагдан харуулагданхай. Богонихон саг соо социализм өөрынгөө хүсые, экономикые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, эрдэм ухаае, техникые, арадай гэгээрэл хүгжөөхэ, арад ниитэдэ бодото эрхэ сүлөө олгохо талаар бүлюу байһанаа харуулаа. Мүнөө Советскэ Союзай түйлаһан юумэнүүд социализмын бүлюу һайн байһанай эли тодо гэршэ мүн болоно. Бидэнэр капитализмтай мүрысэхэһөө айнагүйбди. Господин Расселай дурадхаһанай ёһоор, капитализмшье дайн сэрэгһээ арсажа, социализмтай арсалдаагаа амгалан ёһоной мүрысөөгөөр ябуулаг лэ.

Манай хараа бодолой агууехэ удха шанар юуб гэхэдэ, ямар байгуулалтын һайн байһан тухай мүнөө үеын арсалдаата гол асуудал шиидхэлгые бидэнэр дайн сэрэгэй талаһаа һалгаажа, элдэб социальна байгуулалтатай оронуудай амгалан ёһоной мүрысөөнэй талада оруулаабди. Ингэжэ хүн түрэлтэнние термоядерна дайнһаа абарха арга бии болгогдоно. Баруун зүгэй зонхилхы уладай олохон түлөөлэгшэнэр энэ арсалдаае дайнай зайлашагүй болоһоной гол шалтагаан болоно гэжэ тоолоно.

Эб найрамдал хангалгын һайн арга юуб гэхэдэ, дайнай материальна аппарадые хүсэд усадхаха ябадал болоно. Иимэл зам дээрэ Советскэ правительство уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулгада, гүрэнүүдэй хоорондохи этигэлые бэхижүүлгэдэ туһалмаар, бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряалгые бэелүүлхэ хэрэг нилээд хүнгэдхэмөөр хэдэ хэдэн хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхэ тухай зүбшэхэ ябадалые буруушаанагүй, харин тиигэжэ зүбшэхэ шухала гэжэ тоолоно. Элдэб районуудта ядерна зэбсэгһээ сүлөө ононуудые байгуулха, ядерна зэбсэг саашадань дэлгэрүүлхэһээ арсаха, гадаадын гүрэнүүдэй газар дайда дээрэһээ сэрэгүүдые гарган абаашаха, дай номнохо ябадалые хорихо, НАТО-гой болон Варшавска договорой оронуудай хоорондо добтололсохогүй тухай пакт баталха болон бусад юумэ хэхэ гээшые бидэнэр тиимэ хэмжээнүүд болоно гэжэ тоолонобди.

Жэшээлхэдэ, бидэнэр, буу зэбсэг хуряалгын хизаарлагдамал программа баруун гүрэнүүдтэй зүбшэхэ гэжэ оло дахин туршаад, тэрэ бүридөө тэдэнэй зүгһөө арсалтатай ушардаг байгаабди.

Буу зэбсэг хуряаха тушаа манай дурадхалыешье абаад үзэе. Иимэ дурадхалые бидэнэр баруун гүрэнүүдэй хаража үзэлгэдэ 1955 ондо табиһан байгаабди. Энэ хадаа бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха гэһэн дурадхал бэшэ байһан юм. СССР-эй болон США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдые 1,5 миллион хүн хүрэтэр хороохо гэһэн лэ тухай хэлэгдэһэн байгаа. Тиихэдэ энэ тоо тушаан болоһон тоо бэшэ байһан юм. Баруун гүрэнүүд өөһэдөө тэрэ үеын хэлсээнүүдэй үедэ энэ тоо зааһан байха. Тиин юун болооб? СССР болон США-да 1,5 миллион хүн хэмжээтэйгээр тогтоохо гэжэ бидэнэрэй зүбшөөхэтэймнай сасуу, хэлсээ хэгшэднай энэ дурадхалһаа арсашоо бэлэй.

1957 ондо Советскэ правительство буу зэбсэг хуряалгын зарим тэды хэмжээнүүд тухайшье хэлсэхэ гэжэ дурадхаһан байгаа. Иимэ хэмжээнүүдэй тоодо бидэнэр ээрхэг түримхэй хэрэг нюусаар бэлэдхэлгые элирүүлхэ зорилготойгоор аэрофотобуулгабариин зононуудые байгуулха тухай баруун гүрэнүүдэй өөһэдынь дурадхалые оруулһан байгаабди. Аэрофотобуулгабари тухай бодолые тэрэ үедэ президент Эйзенхауэрэй номнодог байһыень таанар һанана ёһотойт. Нэгэ зоныень бидэнэр Европодо НАТО-гой болон Варшавска договорой зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хилые зааһан шугамһаа хоёр тээшэнь 800-800 километр гүнзэгытэйгөөр байгуулха гэжэ дурадхаһан байгаабди. ГДР-эй, Полышын, Чехословакиин газар дайданууд болон совет дайдын бүхэли зурууд газар энэ зонодо орохо байгаа. Нүгөөдэ зононь манай Алас Дурна зүгые Байгал хүрэтэр, Америкын газар дайдада адли хубиие оруулха ёһотой байгаа. Мүн тэрэ үедэ бидэнэр түмэр замай узелнууд дээрэ, портнуудта, автомагистральнууд дээрэ гэнтын добтолго зайсуулха зорилготойгоор хиналтын газарнуудые байгуулха тухай үшөө нэгэ дурадхал оруулаа һэмди. Тиихэдээ бидэнэр баруун гүрэнүүдэй хүсэлые баһал хараадаа абаһан байгаабди.

Теэд юун болоо һэм, аэрофотобуулгабаринуудай зононууд тухай, хиналтын газарнууд тухай манай дурадхал яагаа һэм? Тэдэ дурадхалнуудыемнай Америкын Холбоото Штадууд болон НАТО-гой бусад гүрэнүүд буруушаагаа юм. Энээн тухай миил халаглажа болоно. Хэрбээ тэрэ үедэ бидэнэрэй дурадхаһан үндэһэ һуури дээрэ хэлсээн түйлагдажа шадагдаһан байгаа һаань, дайн болохо аюул мүнөө тон бага байха байһаниинь хүн бүхэндэ ойлгосотой бшуу. Мүнөө манай оборонын гол хэрэгсэл, ракетэнүүд болоод, тэдэнэймнай байдаг газарые мэдэжэл абахын түлөө НАТО-гой генералнуудай юушье хэхээр бэлэн болоод байхадань, эдэ хэмжээнүүдые бүгэдэ ниитээрээ хүсэдөөр буу зэбсэг хуряахаһаа гадуур бэелүүлжэ шадагдахагүй болонхой.

Советскэ правительство буу зэбсэг хуряалгын асуудалые элдэб талаһаань хаража үзэһэн байха. Жэшээлхэдэ, бидэнэр Германиин газар дээрэһээ гадаадын сэрэгүүдые гаргаха тухай хэлсэхэ гэжэ гү, али түрүүшын үедэ тэдэ сэрэгүүдэй гурбанай нэгые хороохо тухай хэдэн жэлэй турша соо дурадхал оруулдаг байгаабди. Тиихэдээ бидэнэр хоёр бүлэг гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй зэргэлжэ байдаг Европодохи түгшүүрилые һуларуулха гэһэн хараатай байгаабди. Зүгөөр баруун гүрэнүүдэй буруушааһан дээрэһээ Советскэ правительствын энэшье дурадхал хооһоор һалашоо юм.

Буу зэбсэг хуряалгын асуудалнуудаар баруун гүрэнүүдэй хэлсээ хэхэ дурагүй байһаниинь халагламаар. Тэдэнэй харша хараа шугамынь атомна болон водородно бүхы түрэлэй зэбсэг туршалгые болюулха тухай хэлсээнһээ арсаһан ябадалаар илангаяа эли тодоор харуулагдана.

Ядерна туршалга гээшэ үшөө ядерна дайн бэшэ байһаниинь элитэ. Зүгөөр тэдэ туршалгануудай хойшолонгууд хүн түрэлтэндэ мүнөө тон ехэ аюултай. Англиин правительствотай хамтадаа США-гай правительствын хэжэ байгаа томо ехэ ядерна туршалганууд хүн түрэлтэндэ эсэргүү харша хэрэг мүн болоно. Хүнүүдэй ажабайдалда тон аюултай байжа болохые тоонгүйгөөр, США ядерна зэбсэг туршалгые замбуулинда үнгэргэжэ байна.

Президент Кеннеди ингэжэ мэдүүлээ: «Манай орон дотор элүүр энхэ байдалда ямаршье аюул байхагүй, манай туршалгануудай эсэстэшье аюул бии болохогүй». Господин Кеннеди өөрынгөө ороной арад зондо үнэн бэшэ юумэ хэлэбэ гээшэ. Америкын туршалганууд хүнүүдэй элүүр энхэ байдалда айхабтар ехэ хоро хүргэхэ байһыень эрдэм ухаанай мүнөө үеын мэдээнүүд харуулна. Тэрэнһээ гадна газар дэлхэй дээрэ гансал США-гай ажаһуугшад бэшэ, мүн англиинхид, ородууд, хитадууд, японууд, француузууд, италиинхид болон бусад арадууд бии юм. Тиихэдэ тиимэ туршалгануудые хэжэ байгшад тэдэнэр тухай һанаһанайшье, эдэ арадуудай элүүр энхэ байдалда хэды ехэ хоро хүргэхэ тухайнь һанаһанайшье хэрэггүй гэжэ тоолоно.

Ядерна зэбсэгэй шэнэ, эгээн томо туршалгануудые хэжэ байхадаа США болон тэрэнэй союзнигууд сэрэгэй талаар бүлюу байдалтай болохо, ээрхэг түримхэй хара
шангадхаха һанаат
ниинь хүн бүхэндэ
найрамдалай хэрэгт
энэ политикаяа тэдэ
жэлэй турша соо ү
гаар ябуулжа байна
до ядерна зэбсэг т
Советскэ Союзай н
гуримаар болюулһы
һананат. Тиин СШ
болон Франци юу х
гааб? Тэдэ гүрэнүүд
сэг бэлдэлгээ шанга
Франци атомна бо
туршажа захалаа.
ээрхэг түримхэй
Германиин эбэй д
боложо бидэнэртэ
гаар заналта хэһэ
Иимэ эрхэ байдалда
Россие «нэгэ
дууһаха гэһэн уйма
тойшуулые номгору
лада, манай орон
термоядерна зэбсэ
руулха тушаа хэмж
баатай болоһон байг

1961 оной зун боло
та зүйлдэ һаад хээгү
дэнэр өөрынгөө арад
бүхы хүн түрэлтэн
гэмтэ ябадал хэхэ ба
шэлди. Советскэ Со
кетно-ядерна хүсэн
рамдал хамгаалгын
хэрэгсэл болоһыень
зүгэй империалистну
жэрөөхые һэдэһэн
дайнһаа хүн түрэлтэ
гэтэ бэшэ абарһые
хоорондын байдала
һоо харадаг бүхы х
дэнэ. Мүнөөшье, бар
нууд дотор милитари
ээрхэг түримхэй
шангадхажа б
СССР-эй, бүхы соци
герин оборонын хүс
лые бэхижүүлхэ хэ
тухай оролдолго
байжа шадахагүй бай

Өөрынгөө хүсэ шад
хижүүлхэдээ Советск
гансахан өөрынгөө аш
гэй түлөө бэшэ, мүн
түрэлтэнэй аша хэрэ
лөө, бүгэдэ ниитын эб
дал дэмжэлгын аша
түлөө оролдоно. Зүгөө
нэр мүнөө үеын зэбсэ
гэдэ ехэ хүсэ болон
гаргаха баатай боло
ябатше һаналаа х
бди. Манай эрдэм уха
лон техническэ кадрну
дынгөө эрдэм шадаба
лон дүй дүршэлые нил
наар хэрэглэхэ арга
байгаа. Буу зэбсэг һа
ха гээшэ социалис оро
тор баатай болоһон х
Бүхы зэбсэгые далай
жа, шэнгээгээ һаа нил
байха байгаа. Бидэнэр
ниитээрээ хүсэд буу з
ряахын түлөө орол
Ядерна зэбсэгтэй бү
нүүдтэй хамтадаа яде
сэгэй бүхы туршалгые
тухай хэлсээндэ бидэ
табихаар бэлэн байна
хадаа бүгэдэ ниитээ
зэбсэг хуряалгын зам
томо алхам болохо
Зүгөөр социализмын
дай нэгэ талын гурим
зэбсэг хуряаха ябад
дэнэрһээ хэншье хүл

Хэрбээ баруун гү
эсэргүүсэлтэ хээгүй
«атомай угаар» үни
гогдоһон байха һэн.
гые болюулхын хойно
налта хэхэ гээшэ мүн
нэгэн хүндэ асуудал б
Мүнөө үеын эрдэм ух
даа ядерна зэбсэгэй
тэһэрэлгые хиналтын
нальна хэрэгсэлээр о
хэшээлгүйгөөр элирүү
олгоно. СССР-эй
һайн һайхан дура хүс
рим хубиинсье хэлсээ
рэ баруун гүрэнүүдэй
һан байгаа һаань, яде
сэг туршалгые болюу
хай хэлсээн үни хада
даһан байха һэн.

Энэ жэлэй хабар
правительство хилы
гурбан делегациие:
Женевэдэхи хэлсээнд
дые Афинадахи НАТО
ведэй сессидэ, гурба
эгээн олон тоото де
Рождественгой болон
ной аралнуудай оршон
на туршалга хүтэлбэр
эльгээһэн байгаа. Эд
цинуудай алинайнь
ябуулга Америкын по
бодото удхые үлэмж
хэйгээр харуулнаб? Х
болон гурбадахи деле
дай харуулһаниинь бү
һээ элитэ болоно. Тии
невэдэхи делегаци хад
өөрэ янзын «халха» м
но. Бүри һаяхан, энэ
ниин 16-да США-гай о
министр Макнамара
мэдүүлээ һэн: «Хэрб
нэр хүсэ баримталааг
манай зорилгодо дүтэ

(Түгэсхэлынь 3-дахи

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1962 оной июлиин 13.

Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгын үргэлжэлэл

(…нь 2-дохи нюурта)

…гэжэ найдажа шадагүйбди».

…твогой арал дээрэхи …н тэһэрэлгэнүүд энэ …н бодото бэелэл мүн …йна. Эдэ тэһэрэлгэнүүд …й найдабарида со…э. Зүгөөр эдэ тэһэ… буу зэбсэг хурян… ядерна тэһэрэлгые …агүй хэтэ мүнхэдөө …н түлөө тэмсэлдэ ма…и оролдолгые һула…е, бууруулжашье …й. Дайнай бүхы зэб…лон хэрэгсэлые үгы …н эрилтэ түүхэ улам …табижа байна.

…э делегадууд! Мүнөө …н асуудал тухай хэ…хэлэхыемни зүбшөө… асуудал буу зэбсэг ху… сэхэ хабаагүй, зү…эзнтэй нягта холбоо…а. Германиин асууда… ёһоор шиидхэһэнэй … Баруун Берлиндэхи … тааруулан зохёохо …хадаа уласхоорондын …лые һулаpуулха, буу …хуряалгын хэрэгые … ябуулха һайн үндэһэ …и болгохо байна. Оло…нүүдэй ажал ябуулаг… …ние улам һайнаар … боложо байна.

…рөөшье эб найрамда…ө эрмэлзэжэ байгшад … түб дээрэ дайнай …гуламтын улам ехэ …байхада һанаагаа зо…айжа шадахагүй бай…. Арадуудта хэмжээ…зоболон үзүүлһэн Ба…маниин милитаризм …реваншизм США-гай …инуудай һүөөр дахяад …э, эзэрхэг түримхэй …э, бүтэхэгүй ябадалай …э улам элитээр гара…а. Канцлер Аденауэр … журамда эсэргүү …гэжэ хэлэбэшье һаа, … генералнуудта болон …үүдтэ түшэглэнэ, бо…рээ Гитлерэй полити…на. Баримтанууд иимэ

…лжо байха үе соогоо …р дэлхэйн хоёрдохи …эдхэлгэдэ Гитлерэй …һаа үлүү ехэ зөөри … Германиие зэбсэг…э гаргашалаа. 1933—…уудта Гитлерэй сэрэ…гашанууд 90 миллиард …болоһон байгаа. Тиихэ…ахан 1950—1961 онууд…лер Аденауэрай гарга… 100 миллиард марка …эб найрамдалда дура… түрэлтэн энэ тоонууд …одонгүй байжа шадаха…на. Юундэб гэхэдэ, энэ …хэлэй болон арадай …гой тоонууд мүн бо…шуу. Гитлерэй генерал…роподохи НАТО-гой … газар дээрэхи сэрэгүү…мандалха эрхэтэй бо…нной реваншистнуудай … хүгжэм доро Европын …оронууд алхалжа заха… агууехэ гүрэнүүдшье …дажа захална.

…тэй сэрэгэйхид буу …хуряаха, уласхоорон…хардуу шанга байдал …улха хэрэгтэ ехэ хэрзэ…эсэргүүсэнэ. Германиин …ризмын номнолшодой …Мольтке урдань, 1874 …игэжэ убайгүйгөөр мэ…һэн: «хэтэ үеын эб най… гээшэ имагтал хүсэл, …үртөө тааруугүй хүсэл …. Тэрэ гэһэнһээ хойшо … дээрэ олон юумэн хуби…рин Германиин милита…… зэрлиг шэрүүн үзэл …хубилаагүй үлэһэн бай…у зэбсэг хуряаха ямар…сэбые сэрэгэй министр …с бүхы хүсэ шадалаа…руушаадаг байха юм. … сэрэгэйхид атомна …ой болохые ехээр орол… НАТО-гой соведэй Афи…болоһон сессиин харуул…ёһоор, иимэ бомботой … сагынь ойртоод байна.

…һэн дайнай дүнгүүдые …рэглэн хубилгаха, Пот…а хэлсээнэй ёһоор тог…һон Германиин хилые …э өөһэдынгөө түсэбүү…индо нюунагүй. Боннско …р Зеебом иигэжэ мэ… «Одер болон Нейссе …үдэй саада тээгүүрхи …уудһаа бидэниие арсаа … Чехословаки, Польшо, …э Союз бахархан най… байха ёһогүй». Мүн лэ … шэнги Шлезвиг-Голь…й премьер-министр фон …ь иигэжэ хэлэбэ: «Одер, …е мүрэнүүдэй бүри саа… газарые бусааха эрилтэ …бди. Немецкэ эзэрхэл…уушанай областьнуудые … абахые бидэнэр хүсэ…».

Хэтэрхэдээ, зарим үһөө мэеэгээ абахые эрмэлзэдэг политигууд, тэрэ тоодо господин Брандт, социалис оронуудта заналта хэһэн үгэнүүдыешье хэлэдэг байна.

Эдэ үгэнүүдыень шагнаад, боннско политигуудай үйлэ хэрэгүүдые ажаглан хараад байхадаа, тэдэнэр 1962 ондо ажаһуужа байна гү, али часуудайнь стрелкэнүүд гитлеровскэ эзэрхэг добтолгонуудай хэгдэжэ байха үедэ зогсошоо гү гэжэ ойлгохоор бэшэ байдаг.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые эсэслэн зайсуулхые, Германиин хоёр гүрэнтэй эбэй договор баталхые, тэрэнэй үндэһөөр Баруун Берлиндэхи бэрхэтэй хэсүү байдал гуримшуулхые Советскэ Союз хүсэнэ.

Энэ хадаа гансахан лэ таарамжатай, үнэн зүб хараа бодол гэжэ һанагдахаар байна. Гэбэшье Германитай эбэй договор баталхые США-гай, Англиин, Франциин правительстванууд буруушаадаг юм. Баруун Берлиндэхи эзэмдэлгын гуримые хэтэдэнь үлөөхые, өөһэдынгөө сэрэгүүдые тэндэ байрлуулжал байхые тэдэнэр хүсэнэ. Зүгөөр дайнай гал түймэрэй носошохоор оршон байдалые Европын тэг дунда үлөөжэ болохо гээшэ аал? Энэ хадаа Баруун Берлинэй гү, али ямар нэгэн ороной хүн зоной аша туһада тааралдана гээшэ аал?

Энэ хадаа имагтал һүртэ муухай буу зэбсэг бүтээдэг фабрикантнуудай, Баруун Германиин үһөө мэеэгээ абахые эрмэлзэгшэдэй гол зорилгонуудта тааралдана. Сэхынь хэлэхэ болоо һаа, эбэй договор баталха тухай хэлсээн өөһэдһөөмнай дулдыдаха гэжэ баруун оронуудай гүрэнэй ажал ябуулагшад ойлгодог, зүгөөр өөрынгөө союзник канцлер Аденауэрай дурынь гутаахые хүсэдэггүйл дээрэһээ иимэ договор баталхые зүбшөөдэггүй байха юм. Мүнөө Баруун Германи, тэрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүд НАТО-гой эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй гол хубинь болонхой, тиигээд энэ бүлэглэлэй политикые бүри ехээр тодорхойлолсодог боложо байна. Ударидагшад гээшэбди гэжэ өөһэдыгөө тоологшод Баруун Германиин үһөө мэеэгээ абахые эрмэлзэгшэдтэ туһалдаг. Энээнээ юугээр тайлбарилнаб гэхэдэ, баруун оронуудай нэгэдэлые һулаpуулжа болохогүй гэжэ хэлэдэг. Баруун оронуудай, тайлбарилан хэлэбэл, НАТО-до ородог оронуудай нэгэдэлые аршалха гэһэн уряа баримталхадаа, тэдэнэр Баруун Германиин эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй хүсэлые дүүргэнэ гээшэ.

Ондоошье ушарые обёоронгүй гаража болохогүй. Баруун Берлиниие мүнөө эзэмдэжэ байлга гитлеровскэ Германиин бута сохигдоһоной һүүлээр союзнигуудай дүрбэн талаһаа баталһан хэлсээнүүдэй ёһоор хараалагдаһан эзэмдэлгэ шэнги бэшэ болоһоор үнинэй. Германиин милитаризмые болон нацизмые усадхаха, Германиин зүгһөө шэнэ дай һүжэрөөхэ аюулые зайсуулха зорилго эдэ хэлсээнүүдэй ёһоор табигдаһан байгаа. Мүнөө эзэмдэлгэ доро байһан Баруун Берлин хадаа НАТО-гой тусхай түхэлэй сэрэгэй бааза болоно гээшэ. Эзэрхэг түримхэй тус бүлэглэлэй сэрэгүүд тэндэ байдаг. Өөһэдынь урдын союзнигууд —Советскэ Союз, Польшо, Чехословаки болон гитлеровскэ Германитай дайлалдаһан бусад хэдэн оронуудта эсэргүүгээр энэ баазань шэглүүлэгдэнхэй.

Баруун Берлиндэ бэеэ даанхай политическэ байдал олгохые, уласуудай зүгһөө эгээн лэ лаб найдабари олгохые, ямараар ажаһуухаяа өөһэдынгөө һанаашаар тодорхойлхо эрхэ хүн зондонь олгохые бидэнэр хүсэдэг байнабди. Тиихэдэ Баруун Берлинэй хүн зоной хуби заяан тухай бэшэ, харин тэндэ сэрэгэйнгээ баазые үлөөхэ тухай баруун гүрэнүүд оролдолго гаргадаг.

Зохихо эрхэ байдалда Баруун Берлиндэхи эзэмдэлгын сэрэгүүдые ООН-ой гү, али бэеэ абанги оронуудай сэрэгүүдээр һэлгэхые зүбшөөжэ, али алинайнгаа хүлеэн абахаар шиидхэбэри гаргаха зорилготой хэдэн алхамуудые Советскэ правительство хэлэн байна. Энэ асуудалаар үгээ ойлголсогдожо шадагдаагүй байһан хадань, Баруун Берлиндэ Норвегиин болон Даниин гү, али Бельгиин болон Голландиин сэрэгүүдые, тэрэшэлэн Польшын болон Чехословакиин сэрэгүүдые байрлуулха тухай бидэнэр һанамжа оруулнабди. Эдэ сэрэгүүд ООН-ой зүгһөө табигдажа, мүнөө бии байһан сэрэгэй бүлэглэлнүүдые түлөөлхэ байһаниинь ойлгосотой.

Саг үнгэржэл байна! Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые усадхалгада баруун гүрэнүүдэй туһалхые саашадаа хүсөөгүй һаань, али бүхы хойшолонгуудыень хараадаа абалсан, ГДР-тэй социалис гүрэнүүд бусад эб найрамдалда дуратай гүрэнүүдтэй хамта эбэй договор баталхал баатай болохо байна.

Хэлсээ туйлаха эрмэлзэлгэтэй байгаа гээшэ һаа, уласхоорондын эгээн лэ орёо, эгээн лэ бусайданги асуудалнуудые гуримшуулха зам оложо болохо гэжэ Лаосой жэшээ харуулжа үгэнэ. Эб найрамдалай хэрэгэй аша туһада зорюулан, дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые усадхаха тон шухала болоо, энэ асуудал шиидхэлгые саашадань унжагайруулжа болохогүй. Буу зэбсэг хуряаха, обществын ажабайдалһаа дайн байлдаае зайсуулха, дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал тогтоохо гээшэ совет арадай, тэрэнэй правительствын эгээн лэ нангин зорилгонуудай нэгэн болоно.

Америкын элитэ ехэ поэт Генри Лонгфелло мэдээжэ болоһон «Гайавате тухай дуун» соогоо бүри үнгэрэгшэ зуун жэлдэ «Арадууд зүблөө хэгты» гэжэ уряалаад, тэдэндэ иигэжэ дурадхаа һэн:

«Эртэ мэсэеэ эбдэжэ
хаягты...
Эб найрамдалай гааһа
зуугты...»

Би тамхи татадаггүй хүм, зүгөөр бүхы гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта эб найрамдалай гааһаар тамхи татаа һаа, золтой байха һэм!

III. Дэлхэй дээрэ буу зэбсэггүй байха гээшэ бүхы хүн түрэлтэндэ угаа ехэ аша туһатай

«Ажаллахын тулада, баясахын тулада, ажабайдалаа һайн һайхан болгохын тулада эб найрамдал хэрэгтэй!» гэжэ дэлхэйн соёл культурын элитэ ехэ түлөөлэгшэ Мартин Андерсен Нексе хэлээ һэн. Буу зэбсэг хуряалга, эб найрамдал хадаа зохёон байгуулхы талаар үнэхөөрөөл барагдашагүй арга боломжо олгожо шадаха байгаа. Энээндэ мүнөө милитаризм һаад ушаруулна. Дайнда бэлэдхэхын тулада зорюулагдадаг угаа ехэ мүнгэ зөөри хүн түрэлтэнэй тон олон янзын шухала хэрэглэмжэнүүдые хангалгада зорюулагдажа болохо байгаа.

Буу зэбсэг хуряаха асуудалда баруун оронуудай, тэрэ тоодо США-гай, үргэн олон хүн зон һүүлэй үедэ бүри ехээр анхаралаа хандуулдаг боложо байна. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитэрэ хуряалга социальна болон экономическа ямар хойшолонтой байжа болохоб гэжэ нилээд олон ушарта эрдэмтэд зүб шэнжэлэл хэдэг байна.

Буу зэбсэг хуряалгын экономическа болон социальна хойшолонгууд тухай Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин даалгабаряар һаяхан элидхэл бэлэдхэһэн бүлэг эрдэмтэдэй—экспертнүүдэй хэһэн тобшололнуудта анхарал хандуулхаар байна. Буу зэбсэг хуряалгаһаа уламжалан һайн үрэ дүн гараха, бүхы оронуудай арадуудай байдал һайжарха гэжэ элидхэл соонь онсолон тэмдэглэгдэнэ. Сэрэгэй гаргашада зорюулагдадаг мүнгэ зөөриие правительствануудай амгалан зорилгоор шууд хэрэглэдэг болоо һаань, элидхэл соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, «буу зэбсэг хуряалгаһаа уламжалан үлүү гараһан зөөри хогшолоо амгалан зорилгоор хэрэглэхэ газар бүхы оронуудта олдохо байна».

Тиихэдэ буу зэбсэг түхеэрэлгэдэ гүрэнэй хэдэг угаа ехэ гаргаша «экономическа хүгжэлтэ» хангаха арга болоно, харин буу зэбсэг хуряалга имагтал экономикые доройтуулха, хүдэлмэригүйшүүлые олон болгохо гэһэн хэбэртэйгээр хүнүүдтэ этигүүлхые илангаяа США-да сэрэгэй аралжаа наймаашадай номнолшод ехээр оролдодог байна. Экономикые хүгжөөхэ, ажал хүдэлмэри олохо, дутамаггүй салин хүлһэ абаха арга боломжые алалга хюдалгын буу зэбсэгүүдые олоор бүтээхэ ябадалһаа дулдыдуулан табидаг үзэл бодол тон бузагай, жэгтэй муухай үзэл болоно бэшэ аал?

Буу зэбсэг хуряалгада эсэргүүсэгшэдэй экономическа баримтын худал хуурмаг байһые бодото ажабайдал элишэлнэ. Сэрэгэй гаргашын ургалта промышленна үйлэдбэриие имагтал саг зуура, уршагтайгаар үргэдхэжэ болохо байна. Тиигэбэшье эсэсэй эсэстэ тэрэ хадаа экономическа хүгжэлтые зогсоохо, ниитэрэ хүдэлмэригүй болохо ушарта хүргэхэ юм. Үнэхөөрөөшье капиталис ямар оронуудта һүүлэй жэлнүүдэй туршада буу зэбсэг бэлэдхэлгэдэ гаргаһан гаргашань эгээн ехэ болооб? Нэн түрүүн Америкын Холбоото Штадуудта, удаань Англида. Тиихэдэ капитализмын ямар оронуудта эдэ жэлнүүдэй туршада промышленностиин ургалта эгээн бага байгааб? Америкын Холбоото Штадуудта болон Англида.

Буу зэбсэг хуряагдаа һаа, олон миллион хүнүүд ажалгүй болохо, тиигэжэ «экономическа һандарал» ерэхэ гэжэ буу зэбсэг бүтээн гаргажа, үзэгдөөгүй ехэ олзо абадаг милитаристнууд болон монополистнууд олониитые айлгана. Иимэ хараа бодол эшэ үндэһэгүй. Харин буу зэбсэг хуряалга капиталис оронуудай бүхы хүн зондо, нэн түрүүн хүдэлмэришэн ангида, тариашадта, городуудай дунда шадалтай хүнүүдтэ алба налогһоонь сүлөөлжэ, экономическа бодото олзо асарха юм.

Мүнөө үедэ буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргалгаһаа, «үхэлһөө олзо олохо» ябадалһаа дулдыданги байдаг эзэд баяшуулда, эрдэмтэдтэ, хүдэлмэришэдтэ, инженернүүдтэ «Кураж эжы ба тэрэнэй үхибүүд» гэһэн немец уран зохёолшо, фашизмда эсэргүүсэгшэ Бертольд Брехтын гайхамшагта зохёолые һануулжа болоно. Энэ зүжэг соо дайнһаа олзо олохын ашаар ажаһуудаг нэгэ эхэнэр харуулагдана. Дайн тэрэнэй үхибүүдые удаа удааһүүр абаашана, тиигэжэ тэрэнэй ажабайдал ямаршье удхагүй болошоно. Энээн шэнги дайнда бэлэдхэл болбол мүнөөдэр олзо доходтой шэнги байгаашье һаа, үглөөдэр ами наһаа, элүүр энхэ бэеэ, үхибүүд болон ашанарайнгаа ерээдүйе үгэхэ гэһэн хүшэр хүндэ эрилтэ табиха юм.

Ганса буу зэбсэг хуряалга бүхы социальна асуудалнуудые шиидхэхэгүйнь мэдээжэ. Гэбэшье хюдалгын буу зэбсэг гаргалгада хүсэ шадалаа, мүнгэ зөөриеэ гаргахаяа болижо, эдэ зөөриие амгалан байдалда зорюулаа һаа, бүхы оронуудай экономикын хүгжэлтэдэ һайн нүлөө үзүүлэгдэхэ. Капитализмын эгээн баян орон болохо США-дашье олон миллион ажаһуугшад гэр байраар, больницануудаар, һургуулинуудаар дуталдана. США-гай президентын мэдүүлһэнэй ёһооршье, Америкэдэ «үзэг бэшэг мэдэхэгүй, һургуулида хабаадуулагдаагүй хүнүүд даншье олон». Гэхэ зуура 127 мянган һургуулиин байра эндэ дуталдана.

Һургуули болон больницануудые барихын тула, арадай ажабайдал һайжаруулхын тула зөөри үгы гэхэ зуура, олон миллиард доллар хюдалгын буу зэбсэг бүтээн гаргалгада гаргашалагдана. Буу зэбсэг хуряалга Америкын арадай хойшолуулашагүй эрилтэнүүдыень хангахын тула зөөри олгожо үгэхэ байна. Америкын экономистнуудай тоолоһоной ёһоор, США-гай правительство буу зэбсэг хуряаһанай һүүлээрхи ойрын табан жэлэй туршада 330 миллиард доллар эдэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ һомолжо шадаха байна. Һандарһан гэр байра заһабарилга болон барилгада, уһаар хангаха барилгануудые бодхоолгодо 160 миллиард доллар, һургуулинуудые барилгада болон гэгээрэлдэ—30 миллиард, элүүрые хамгаалга болон больницануудые барилгада—35 миллиард, харгы барилга болон бусад зорилгонуудта —105 миллиард доллар хэрэгтэй болохо байна. Эдэ тоо, баримтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, буу зэбсэг хуряагаад байхада, гүрэнэй сэрэгэй дэлгүүр гэдэгэй эрилтые хангаха аргагүй юм гэһэн шашалдаанай эшэ үндэһэгүй байһаниинь элишэлэгдэнэ.

Буу зэбсэг хуряалгаһаа баруун бүхы оронуудай экономико олзотой байха. Имагтал буу зэбсэг гаргадаг үсөөхэн зонхилхы баяшуул хохидохо байна. Тэдэнэр сэрэгэй захилнуудые дүүргэжэ, арадуудые дээрмэдэн үгырүүлжэ байха арга боломжогүй болохо юм. Тэдэнэр энэ арга боломжоһоо хэр түргөөр һаланаб, тиимээр лэ арадууд олзотой байха. Буу зэбсэг гаргадагшье баяшуул, хэрбээ ямар нэгэн һэшхэлэй тэдээндэ үлөө һаань, хүнүүдые хюдаха зэбсэгүүдые гаргахын орондо арадай эрилтэнүүдые хангаха хэрэгсэлнүүдые гаргахаар өөһэдынгөө предприятинуудые хубилгажа шадаха байна.

Буу зэбсэг хуряалгаһаа мүн национальна талаараа һэргэн бодолгын туйлай ехэ зорилго бэелүүлжэ байһан экономическа бага хүгжэлтэтэй оронуудшье, мүн колониальна дарлалтаһаа сүлөөрхын түлөө тэмсэжэ байһан арадуудшье туйлай ехэ олзо абаха байна.

Колонито богоолшолгын гэнжэһээ арадуудые сүлөөлхэ гээшэ агууехэ хүгжэлтын үйлэ хэрэг мүн болоно. Колониализмда эсэргүү арадуудай арюун нангин, үнэн зүб тэмсэлые Советскэ Союз эрид шууд дэмжэнэ. Советскэ Союзай хараа бодол эли тодо: **Азидашье, Африкадашье, Латиин Америкэдэшье, газар дэлхэйн нэгэшье райондо колониин гэнжээр гэнжэлүүлһэн нэгэшье арад байха ёһогүй, бүхы арадууд эрхэ сүлөөтэй байха ёһотой!** Национальна талаараа эрхэ сүлөөтэй болохын түлөө тэмсэл ба буу зэбсэг хуряахын, эб найрамдалай түлөө тэмсэлэй хоорондо нягта холбоо барисаан бии. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитэрэ хуряахын түлөө тэмсэл национальна талаараа бэеэ даанхай байхын түлөө тэмсэлые хүнгэдхэжэ үгэнэ. Гэхэ зуура, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй амжалтанууд эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлнэ, буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэлые шангадхалгада туһална.

Колонизаторнууд өөһэдынгөө эзэрхэн зонхилхо байдалаа хододоо буу зэбсэгэй хүсөөр тогтоон байгуулаад, сахин хамгаалжа байгаа. Тиимэһээ тэдэниие энэ буу зэбсэгһээнь хаһабал, колониальна арьяатанай һоёо һуга татагдаха, колони һөөргөө дахин бариха гэһэн арга боломжые хэтэ мүнхэдэнь үгы хэхэ, үшөө үлэһэн колонинуудта тэдэнэй эзэрхэн зонхилгын эшэ үндэһые һөөргөө бусалтагүйгөөр, бүрин үгы хэхэ байна. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитэрэ, хүсэдөөр хуряаха тухай Совет ороной дурадхалнууд дотор нэн түрүүн мүнөө үеын хюдалгын буу зэбсэг үгы хэхэ тухай хэлэгдэнэ гэжэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Юуб гэхэдэ, энэ буу зэбсэг хадаа колониализмда эсэргүү тэмсэлшэдэй гарта бэшэ. Буу зэбсэг хуряаха гээшэ дайн сэрэгэй хүсэнүүдэй буу зэбсэг хуряаха, милитаризмые усадхаха, алишье ороной доторой хэрэгтэ сэрэгээр хамаархагүй, колониализмые бүхы түхэл янзаарнь бүрин, эсэслэн усадхаха гэһэн удхатай. Тиимэ дээрэһээ буу зэбсэг хуряалга национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй саашанхи хүгжэлтэдэ бүрин харюусана. Бата бэхи эб найрамдалай эрхэ байдалда эдэ оронуудай арадуудай национально-сүлөөрэлгын тэмсэлэй уршагтай ябасада, политическэ болон экономическа бэеэ даанхай байдал тогтоожо, энэ тэмсэлэй илалта туйлаха хэрэгтэнь юуншье һаад хэжэ шадахагүй.

Мүнөө сагта экономическа талаараа һула хүгжэлтэтэй оронууд сэрэгэй гаргашада жэл бүри 5-6 миллиард доллар гаргашална. Энэ хадаа үгырэл ядаралһаа, гээгдэлһээ гарахые эрмэлзэжэ байһан гүрэндэ туйлай ехэ мүнгэн зөөри гээшэ. Тиимэ оронуудта нэгэшье мүнгэн хэрэгтэй ха юм. Амгалан тайбан эрхэ байдалда, сэрэгэй гаргашаһаа сүлөөлэгдөөд байхадаа, һула хүгжэлтэтэй оронууд экономикоёо түргөөр хүгжөөхэ, экономическа талаараа бэеэ даанхай боложо шадахань дамжаггүй ааб даа.

Буу зэбсэг хуряалга национальна залуу гүрэнүүдтэ туйлай ехэ туһаламжа хүргэхэ шухала эрхэ байдал олгохо байна. Хэрбээ дэлхэй дээрэ хэгдэдэг сэрэгэй бүхы гаргашын—тэрэ гаргашань 120 миллиард доллар хэмжээтэй юм—оройдоол 8—10 процентыень энэ хэрэгтэ зорюулаа һаа, хорин жэлэй туршада бүмбэрсэг дэлхэйн үгытэй ядуу районуудта ушардаг үлэсхэлэн, үбшэ хабшан болон үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалые усадхажа болохо байна. Сэрэгэй хэрэгсэлдэ үригдэдэг зөөриин оройдоол табанай нэгэ хубяар Индиин жэлдээ 2,5 миллион тонно булад хайлуулдаг Бхилайн завод шэнги тиимэ томо металлургическа 96 заводуудые гү, али ОАР-ай Асуанска хүүргэ шэнги тиимэ 17 томо барилганууды бодхоожо болохо байна. Энэ зөөреэр, жэшээнь, Африкын мүрэнүүд болохо Нил, Нигер, Конго, Замбези, мүн Сахарада, Азиин агууехэ мүрэнүүд—Инд, Ганга, Меконг, Андын хадануув шадар болон Урда Америкын мүрэнүүд дээрэ дэлхэйн удха шанартай энергопромышленна 30-40 томо барилгануудые бодхоожо болохо байна.

Национальна залуу гүрэнүүдэй хүгжэлтэдэ эдэ бүгэдын ямар ехэ һайн һайхан нүлөө үзүүлхэ байһаниие, тэдэниие индустриализацилха хэрэгтэ, хүгжэлтэдэнь ямар асари ехэ түлхисэ үгэхэ байһаниие баримталһанайшье хэрэггүй. Ойрын 20—25 жэлэй туршада эдэ гүрэнүүд экономическа талаараа гээгдэнги байдалаа ехэнхи ушарта усадхажа, Англи болон Франци гэхэ мэтэ оронуудай промышленна хэмжээндэ дүтэлжэ шадаха байна.

Национальна залуу гүрэнүүдэй тиимэ хүгжэлтэ хадаа промышленна талаараа хүгжэнги оронуудтай нягта холбоо барисаатай байха эрилтэ тэдээндэ табиха байһаниинь хэлсээнгүй. Иимэ хани харилсаанай гол ёһо гуримынь — адли тэгшэ эрхэтэй байха, хоёр таладаа ашагтай туһатай байха хэрэг болоно. Энэ ушар үйлэдбэриие үргэдхэжэ, бүхы оронуудаар шэнэ олон миллион хүнүүдтэ ажал үгэхэ байна.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада дайн сэрэгэй зорилгоор дэлхэй дээрэ гаргашалагдаһан зөөриин ашаар бүхы оронуудта гэр байрын дутагдалые бүрин усадхажа болохо байгаа гэжэ тоолоно гаргагдаа. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитэрэ, хүсэдөөр хуряагаад байбал, 20—25 жэлэй туршада бүхы газар дэлхэй дээрэхи баялиг хоёрһоо үлүү дахинаар ехэ болохо юм.

Советскэ Союзай болон бүхы социалис оронуудай арадууд буу зэбсэг хуряахаяа бодото дээрээ хүсэнэ гэжэ гэршэлһэнэй хэрэг бии аал? Советскэ Союз, социалис бусад оронууд болбол буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргалгын эрхэ байдалда бэеэ хамгаалха хэрэг бэхижүүлгэдэ ехэ зөөри гаргаха баатай болоно гэжэ хэлэгдэһэн бэлэй. Бидэнэр хүнүүдэй зол жаргалай аша туһада, зохёон байгуулхы, амгалан ажал хэрэгтэ буу зэбсэг хуряалгаһаа гаража үгэһэн зөөриие ёһотоор хэрэглэжэ шадаха байгаабди.

Нёдондо намар энэ зал соо КПСС-эй XXII съездээр партиин шэнэ Программа баталан абтаһан юм. Хүн түрэлтэнэй олон үедэ үзэгдөө дуулдаагүй ехэ материальна болон ухаан бодолой баялигуудые байгуулха талаар асари ехэ ажал хэрэг бэелүүлхэ гэжэ тэрээн соо хараалагданхай. Совет арадай табиһан зорилгын хэмжээе тодорхойлон харуулхын тула оройдоол хэдыхэн тоо, баримтануудые харуулхыемни зүбшөөгыт.

Хорин жэл болоод байхада Советскэ Союз мүнөө бүхы социалисбэшэ дэлхэйн гаргажа байһан промышленна продукциһаа 2 дахин шахуу ехэ продукци гаргаха гэжэ бидэнэр хараалаабди. Жэшээлхэдэ, 1980 ондо 3.000 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэн гэхэ гү, али 1961 ондо бүхы капиталис дэлхэйн үйлэдбэрилэн гаргаһанһаа 1,5 дахин ехые гаргадаг болохо. Бидэнэр бүхы баялигуудые элбэг дэлбэг болгохо, хүн бүхэнһөө шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ хэрэглэмжынь зэргээр гэһэн ёһо гуримда орохо агууехэ зорилго урдаа табинхай бди.

Манай барилгын түсэбүүд үзэгдөөгүй ехэ юм. Иимэ түсэбүүдые табижа, бэелүүлжэ байһан хүнүүд амгалан тайбан байдалые үнэхөөрөө хүсэдэг байжа болоо гэжэ мүнөө манай нүхэдбэшэ олон хүнүүд мэдэрдэг болонхой. Бидэнэр холын хараа бодолтойбди, бидэнэр олон жэлээр, хэдэн арбаад жэлээр, түсэблэдэгбди. Манай хараа түсэбүүд манай барилгын ябасые түргэдхэнэ. Эльбэһээ Номгон далай хүрэтэр нэмжын дэлгэрһэн социалис оронуудай газар дайдые асари ехэ барилгын талмайтай жэшээлжэ болоно. Манай иимэ хараа түсэбүүд дотор дайн сэрэг хараалагданагүй.

Советскэ Союзай эб найрамдалда дуратай политика социалис бусад оронуудайхи шэнги манай обществын социальна уг зорилгоһоо эшэ үндэһэлнэ, тэрээнтэй уг удхаараа нягта холбоотой. Манай экономическа болон социальна системэдэ милитаризмые, эзэрхэг түримхэй политикые, сэрэг дай үүдхэхээр ямаршье «таарамжатай эрхэ байдал» байхагүй. Манайда ондоо оронуудай газарые, гадаадын дэлгүүрые эзэлхые, мүнгэ зөөри урьһалхын аргаар мүлжэхөө эрмэлзэдэг ангинууд, бүлэгүүд, тус тус хүнүүд үгы, мүн гүрэнэй сэрэгэй захилаар баяжажа байһан хүнүүд үгы. Буу зэбсэг бүтээн гаргалгада мүнгэ ехээр һомолхые, арад зондо алба налог ехээр ашахые туйлахын тула бүлэг хүнүүд парламентые айлгажа, зэбсэгжэлгые һүжэрөөжэ байха байдал манайда байхагүй. Бидэндэ хэрэгтэй бүхы баялигууд бии. Советскэ Союз хадаа хилэ хубилгаха, шэнэ газар эзэлхэ гү, али бусад оронуудые экономическа талаараа өөрһөө мэдэлтэй болгохо гэһэн эрмэлзэлгэдэ дурагүй юм.

Социалис оронууд уг зорилгоороо эб найрамдалда дуратай, бусад арадуудта эсэргүү эзэрхэг түримхэй һанал бодол тэдээндэ байдаггүй. Советскэ Союзай Коммунис парти, мүн бусад коммунис партинууд нэгэ арадые нүгөө арадта добтолхые бэшэ, харин арадуудай хоорондо хани барисаатай байхые хододоо уряалжа байдаг.

Капиталис оронуудта ангиин тэмсэл боложо байдаг, заатагүй болохошье юм, юуб гэхэдэ, тэрэ хадаа обществын ангинууд боложо хахарһан дээрэһээ болоно гээшэ. Ангиин тэмсэлэй үрэ дүн, ямар ажаһуудалтай, байгуулалтатай байхаяа шэлэн олохо ябадал орон бүхэнэй арад зоной доторой хэрэг мүн.

Бүхы оронуудай коммунистнууд 1960 ондо өөһэдынгөө зүблөөн дээрэ сугларжа, эб найрамдалай манифест баталан абаа. Эб найрамдал тогтоохо, бэхижүүлхэ хэрэгэй түлөө тэмсэл хадаа өөһэдымнай арюун нангин хэрэг гэжэ тоолоһон тухайгаа тэрээн соогоо тангариглан мэдүүлһэн байна.

Хорин жэлэй туршада хэхэ манай хараа түсэб соо Совет ороной гадаадын политическэ ажал ябуулгын гол зорилго мүн лэ тодорхойлогдоо. СССР-тэ коммунис общество байгуулхын, дэлхэйн социализмын системын хүгжэхын тула амгалан тайбан эрхэ байдал хангажа, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудтай суг хамта дэлхэйн хюдалгын дайнһаа хүн түрэлтэниие абарха гэһэн зорилго тэрээн соо табигдана.

Манай туг дээрэ иимэ агууехэ уг зорилго бэшээтэй: Амгалан байдал, Ажал, Эрхэ сүлөө, Адли тэгшэ эрхэ, Аха дүүгэй хани барисаан болон бүхы арадуудай Зол жаргал.

Владимир Ильич Ленин болбол буу зэбсэг харяалгые социализмын уг зорилго юм гэжэ соносхоһон байгаа. Үшөө 1922 ондо Генуяда болоһон уласхоорондын нэгэдэхи конференци дээрэ (энээндэ Совет гүрэн хабаадалсаһан юм) манай ороной түлөөлэгшэд В. И. Ленинэй даалгабаряар бүгэдэ ниитэрэ буу зэбсэг хуряахые, саг үргэлжын арми үгы хэхые дурадхаһан юм. Энэ хадаа хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ буу зэбсэг бүгэдэ ниитэрэ хуряаха гэһэн гүрэнэй дурадхал мүн байгаа. Энэ дурадхалай манай социалис гүрэнһөө, тэрэнэй правительствын толгойлогшо В. И. Ленинһээ гараһандань бидэнэр омогорхонобди.

1922 оной Генуя ба 1962 оной Женевэ хоёрой хоорондо түүхын ехэ үе саг үнгэржэ, манай газар дэлхэй дээрэ гүнзэгы ехэ хубилалта болоо. Теэд мүнөөшье 40 жэлэй

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын, эб найрамдалай түлөө бүхэдэлхэйн конгресс

Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгын үргэлжэлэл

(Эхиниинь 3-дахи нюурта)

саада тээ шэнги буу зэбсэг хуряаха асуудалаар Совет оронои хараа бодол үнөөхил заадаа үлөө.

Бидэнэр буу зэбсэг хуряахые дурадхаабди, дурадхажашье байнабди, бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдонобди. Эб найрамдалые бэхижүүлхэ ябадалда зорюулагдаһан эгээн таарамжатай дурадхалнууд — Германиин эбэй договор батална, ядерна буу зэбсэг туршалгые хорихо болон бүрин усадхаха, атомгүй зоно байгуулха, зэбсэгтэ хүсэнүүдые хорооxо, эб найрамдалай пакт батална, арсалдаата бүхы асуудалнуудые хэлсээнэй ашаар шиидхэхэ, мүн бүхы дурадхалнуудай түгэсэл болохо буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха договорой проект — эдэ бүгэдэ Советскэ Союзһаа гараһан эшэ үндэһэтэй, гаражашье байна. Эб найрамдалай түлөө, буу зэбсэг хуряахын түлөө үшөө сэрэгэй талаар һула байха үедөө бидэнэр тэмсөө һэмди. Буу зэбсэг хуряахын түлөө, эб найрамдалай түлөө бидэнэр мүнөө — энээн тухай сэхыень хэлэе — бусад ямаршье орондо оройдоо үгы, эгээн шэнэ буу зэбсэгтэй байһан үедөө тэмсэнэбди. Советскэ Союз дайн сэрэг дуратгүй гэжэ энэ баримта эгээн һайнаар гэршэлнэ бэшэ аал?

Бидэнэр өөһэдөө, ганса талаһаа, 1955 оноһоо 1958 он хүрэтэр Зэбсэгтэ Хүсэнүүдээ 2140 мянган хүнөөр хорооогообди. Бидэнэр Порт-Артура болон Финляндида байһан сэрэгэй баазануудаа арсаабди. Хэрбээ дайнда бэлдэжэ байгаа һаа, ямар нэгэн гүрэн зэбсэгтэ хүсэнүүдээ иимэ ехээр хорооxо аргатай байгаа гү? Имагтал эб найрамдал хүсэжэ байһан гүрэн энээниие хэжэ шадаха байна. Буу зэбсэг хуряаха тухай бидэнэрэй хэлсээ хэдэг бусад оронуудай манай жэшээ дахаагүйдэнь бидэндэ гэмшэлтэй байна. 1960 ондо СССР-эй Верховно Совэдэй сесси дээрэ Совет оронои Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые үшөө гурбанайнь нэгэ хубяар — 1 миллион 200 мянган хүнөөр хорооxо тухай шиидхэбэри батлан абтаа һэн. Энэ шиидхэбэриие Советскэ Союз бэелүүлжэ эхилээ һэн. Харин баруун оронуудай зүгһөө СССР-тэ эсэргүү дай үүдхэхэ гэһэн заналта армиһаа солдадууд болон офицернуудые табихаяа болихыемнай баадхаһан байна.

Хэрбээ Советскэ Союзда, социалис бусад оронуудта баруун оронуудай түгэсөөр эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдэй заналта хэзэгүй һаань, бидэнэр өөһэдынгөө сэрэгые үни хада табижархёод, сэрэгэй промышленностиие амгалан байдалай эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаһан шэнээтэй хубилгаха һэмди. Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада бидэнэр бэеэ хамгаалха хэрэгтэ дунда зэргээр жэлэй, шэнэ мүнгөөр абахада, 10 миллиард түхэриг гаргашалаабди. Хэрбээ энэ түлэй ехэ мүнгэн зөөриин амгалан байдалай хэрэгтэ зорюулагдаһан байгаа һаа, манай зохёон байгуулхы асари ехэ программын дүүргэлтэ хэды эхээр түргэдэһэн байхыень ойлгожо ядахаар бэшэ. Теэд эзэрхэг түримхэй империалис хүсэнүүдэй байһан сагта мүнөө сагай түгэс хүсэтэй буу зэбсэг бүтээн гаргаха, хэрэгтэй зэбсэгтэ хүсэнүүдые барижа байха, эзэрхэг түримхэйшүүлые эрид шууд, бүрин түгэсөөр бута сохилгые хангахаар Совет гүрэнэй бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлжэ байха баатай бологдоно гээшэ. Гэбэшье хэрбээ капиталис оронуудай буу зэбсэг хуряаха һаань, бидэнэр үглөөдэршье тиихээр бэлэмбди.

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрэ, хүсэдөөр хуряагаа һаань, хүнүүдэй ажабайдалда үнэхөөрөө түүхын удха шанартай — дайн сэрэг үе сагһаа газар дэлхэй дээрэ бата бэхи амгалан байдалай тогтоһон үе сагта ороһон — хубилалта болохо байгаа. Түүхын иимэ хубилалта ерэжэ болохо. Иимэ хубилалта болохо ёһотой! Эдэ бүгэдэ арад олониитэһээ, тэдэнэй оролдолго болон хүсэл зоригһоо дулдыдаха байна.

IV. Арадууд буу зэбсэг хуряалгые туйлажа, эб найрамдал тогтоожо шадаха, тиихэ ёһотойшье

Хүн түрэлтэн дайн сэрэггүйгөөр ажаһуужа шадаха, ажаһууха ёһотойшье. Мүнөөнэй үе сагта дайн сэрэг заатал һаа болохогүй. Гэхэ зуура, эб найрамдал заатал һаа хангагдахагүй.

Тиимэһээ мүнөө үе сагта үхэл, шэнэ дайн руу дабшалтые зогсоохо арга боломжо арадуудта бии гү гэжэ асуугдана? Бидэнэр иигэжэ эрид шууд харюусанабди: бии. Мүнөө эб найрамдал хамгаалха бодото түгэс хүсэнүүд бии. Энэ хадаа Советскэ Союз, мүн дэлхэйн социалис системэ мүн болоно. Эдэ хүсэнүүд дэлхэйн шэнэ дай үүдхэлгэдэ хүсэн түгэс хаалта болоно. Энэ хадаа бэеэ даанхай залуу олон гүрэнүүд, тэрэ тоодо агууехэ оронууд болохо Инди болон Индонези, мүн болоно. Тэдэнэр буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын, эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэнэ. Энэ хадаа дайн сэрэгэй болохо арга боломжые усадхахын түлөө тэмсэжэ байһан бүхы оронуудай эб найрамдалда дуратай хүсэнүүд мүн болоно.

Эб найрамдалай бүхэдэлхэйн Совэдөөр толгойлогдоһон эб найрамдалай тала баригшадай бүхэдэлхэйн хүдэлөөн, эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй олон янзын эмхинүүд эб найрамдал хамгаалха арюун һайхан хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулжа байдаг. Энэ конгресстэ эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ жагсан ороһон олон шэнэ эмхинүүдэй түлөөлэгшэд ерээ. Энэ хадаа эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй хүдэлөөнэй үргэдэн бэхижэжэ байһаниие харуулна.

Капиталис оронуудай арадуудай эрхим һайн түлөөлэгшэдэй ябуулжа байһан эб найрамдалай түлөө тэмсэл ехэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарна. Хүн түрэлтэнэй һэшхэлые бодото дээрэнь харуулжа байһан эдэ эрэлхэг зоригтой хүнүүдые хэһээхын ехээр хэһээнэ. Тиигэбэшье, бэрхэшээлнүүдэй тудабашье, тэдэнэр өөһэдынгөө һайн һайхан ажал хэрэгээ үсэд шангаар үргэлжэлүүлжэ байдаг. Һайниие хүсэжэ байһан хүн түрэлтэн тэдэнэй хүсэл оролдолгые хэзээдэшье мартахагүй.

Господанар милитаристнууд буу зэбсэгээ өөһэдөө хуряаха гэжэ хүлеэһэнэй хэрэггүй ааб даа. Дайнда бэлэдхэжэ байһан бүлэгүүд буу зэбсэг хуряаха хэрэгтэ үсэд нэтэрүүгээр эсэргүүсэжэ байдаг, эсэргүүсэхэшье байха. Европо болон Америкэдэ милитаризмын, дайн сэрэгэй аюулай байһан сагта дайн сэрэг болохо аюул байха юм гэжэ бидэнэр хэзээдэшье мартаха ёһогүйбди. Гэбэшье, буу зэбсэг хуряахаар тэдэниие баадхажа шадаха хүсэнүүд мүнөө дэлхэй дээрэ бии.

Манай үеын хүнүүдэй хубида хүндэ шалгалтанууд, ехэ харюусалга тудаа. Энэ шалгалтыень дабажа, эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдые хазаарлажа шадаа һаа, хүн түрэлтэндэ этигэл найдабаритай үглөөдэрые хангажа шадаха байнабди.

Үглөөдэр тухайгаа, өөһэдынгөө үхибүүдэй зол жаргал тухай бодожо ябадаг хүнүүд эб найрамдал тогтонижоруулхын, бэхижүүлхын тула эдэ жэлнүүдэй туршада ехэ юумэн хэгдээшье һаа, үшөө ехэ юумэ — зуу, мянга дахин ехэ юумэ — хэхэ хэрэгтэй гэжэ ойлгонгүй байжа шадахагүйл.

США, Англи, Баруун Германи, Франци болон эзэрхэг түримхэй бүлэгүүдтэ хабаададаг бусад оронуудта эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө, оронууд болон арадуудай хоорондо бэе бэеэ ойлголсохо ябадалые бэхижүүлхын түлөө, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха гэһэн агууехэ уряал бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө ашатай туһатай тэмсэл хэжэ байһан томо хүсэнүүд бии. Энэ тэмсэлдэ зонхилхы ангинуудай үсөөн бэшэ түлөөлэгшэд хабаадалсана. Тэдэнэр дэлхэйн мүнөөнэй байдалые зүбөөр ойлгожо, сэгнэжэ байдаг юм.

Гэхэ зуура, сэхыень хэлэхэдэ, баруун оронуудта олон хүнүүд термоядерна дайнай аюулые гүнзэгыгөөр ойлгоогүй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй, тиигээд буу зэбсэг хуряахын, эб найрамдалай түлөө эдэбхитэй тэмсэлдэ хабааданагүй. Эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ олон профсоюзууд, хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, интеллигенциин томо отрядууд хабаадаагүй, теэд тэдэнэр эб найрамдалай түлөө мүнөө сагай тэмсэлшэдтэй суг хамта арадуудай хүсэл зоригые бэелүүлхээр баруун оронуудай зонхилхы бүлэг хүнүүдые баадхажа шадаха аргатай юм. Эб найрамдал тухай гоё үгэнүүдые, илангаяа һунгалтын кампаниин үедэ шашалдадаг партинуудай уряа лозунгнуудаар олон тооной хүнүүд мэхэлэгдэнхэй. Эдэ партинуудай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн правительстванууд үнэнтэ дээрээ буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргажа байдаг юм. Харин НАТО, СЕАТО, СЕНТО гэхэ мэтэ эзэрхэг түримхэй бүлэгүүдые байгуулалсаһан партинууд правительствада орохоор һунгагшадай мандадуудые дахинаа абажал байдаг.

Баруун оронуудай буржуазна гол партинуудай хүтэлбэрилхы хүнүүдэй, социал-демократическа партинуудай баруунай хүтэлбэрилэгшэдэй буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргаха тала баримталжа байһан ушар мүнөө үеын уласхоорондын байдалай тодорхой баримта ба тэрэнэй орёо байһаниень гэршэлнэ.

Жэшээ болгон США-е абаад үзэе. Тэндэ демократическа болон республиканска партинууд бии. Тэрэ хоёрой хоорондо арсалдаануудшье болодог, — политикада дүршөөгүй хүнэй тэрэнэй ушар удхыень ойлгохын аргагүй юм, — гэбэшье, дайн сэрэгтэ бэлэдхэхэ асуудалаар республиканска зааншье, демократическа элжэгэншье сугтаа хүллэгдөөд ябадаг. Баруун Германидашье мүн лэ иимэ байдаг юм. Аденауэрай толгойлдог дайн сэрэгэй болон үһөөгөө абалгын парти ударидахы үүргэ дүүргэдэг, харин социал-демократическа партиин хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ туһалдаг. Англида үндэһэн асуудал болохо дайн сэрэг болон эб найрамдалай асуудал тушаа лейбористска партиин баруунай хүтэлбэрилэгшэд партиин диилэнхи олон гэшүүдэй болон тред-юниогнуудай хүсэл зоригто эсэргүүсэн, консерваторнуудые дахажа ябадаг тэдэнэй сэрэгэй хэмжээ ябуулгануудые дэмжэжэ байдаг.

Тэрэшэлэн Франциин зонхилхы лагерьта мүн лэ иимэшүү байдал харагдана. НАТО, СЕАТО, СЕНТО бүлэгүүдэй гэшүүд болодог бусад оронуудые абажа хараха болоо һаа, тэдэнэр бодото дээрээ богоолой үүргэ дүүргэдэг, дайн сэрэг болон эб найрамдалай асуудалнуудаар шиидхэхы эрхэгүй юм. Норвеги болон Даниин правительствые социал демокрадууд толгойлно. Теэд эдэ правительстванууд дайн сэрэгтэ дурагүй хүдэлмэришэн ангиин, ажалша бүхы арадай хүсэл зориг бэелүүлхын орондо милитарис хүсэнүүдые дахажа, НАТО гэдэг эзэрхэг түримхэй бүлэглэлдэ өөһэдөө хабаадалсана, мүн буу зэбсэг түргөөр бүтээн гаргаха шиидхэбэри абалсана.

Дэлхэйн шэнэ дайнай аюулые ойлгожо байһан арадуудай хүсэл зоригой болон баруун оронуудта иимэ дайнда улам ехээр бэлэдхэжэ байһанай хоорондо туйлай ехэ зай гараа гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ баруун оронуудай элдэб ажалтай олон хүн зоной хабаададаггүй ушар, мүн тэдэнэй өөһэдынгөө арга боломжонуудые тоохогүй ябадал дайн сэрэг һүжэрөөгшэдтэ туһа хүргэжэ байдаг.

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха гээшэ үнэхөөрөө агууехэ уг зорилго мүн. Тэрэ хадаа бүхы арадуудай агууехэ хүсэл оролдолго гаргахые, үйлэ хэрэг бэелүүлхые эринэ. Мүнөө үеын бүхы харюусалга болон шухала байһаниие бүрин мэдэржэ, энэ трибуна дээрэһээ общественнодохи байдалай, мүн хараа бодолой талаар илгадгүй бүхы эрэгтэй, эмэгтэй хүнүүдтэ, дайн сэрэгэй аюулые үзэжэ гараһан хүнүүдтэ, дайн тухай аханарһаа дуулаһан залуушуулда иигэжэ хандаха хүсэл бии: **хэрэгээ бүтээхэ саг ерээ! Газар дэлхэй дээрэ ажамидаралай болон бүхы хүнүүдэй зол жаргалай аша туһада, ерээдүйн хүн түрэлтэнэй аша туһада атомна буу зэбсэг хуряахые, бүгэдэ ниитээрээ буу зэбсэг хуряахые эрид шууд шангаар эрихэ шухала!**

Арадууд өөһэдынгөө эдэбхитэй ажал ябуулгаараа дайн сэрэг һүжэрөөгшэдые политическэ ажалһаа арсахыень баадхажа шадаха, правительствын ябуулжа байһан хараа шугамаа хубилгахыень, мүн уласхоорондын харилсаанай хубилхые туйлажа шадаха байна. Тиихын тула бүхы арадуудай хүсэнүүдые хүдэлгэхэ, үшөө дахин хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Гол зүйлынь энэ болоно!

Хүдэлмэришэд — эдэнэр бүлэнэртэйгөө суг хамта хүгжэнги капиталис оронуудай хүн зоной хахадһаань олонхи болодог юм — эб найрамдал хамгаалха талаар өөрынгөө онсо хатуу үгэ хэлэжэ шадаха байна. Олон миллион хүдэлмэришэн анги зохёон байгуулагша анги байһан тулада, һандаралда дурагүй, атомна дээрмэшэдэй харгыень хааха, тохёолдоһон үхэлэй аюулһаа хүн түрэлтэниие абарха түүхын үүргэ дүүргэхэ уялгатай.

Таряашад — арад олон ниитын хүсэнүүдэй хоёрдохи томо отряд — термоядерна дайнай түймэр тохёолдуулхагүйе мүн лэ хүсэдэг. Үргэн олониитэ таряашадай дайнда эсэргүү үгын бүхы дэлхэй дээрэ соностохын үе саг ерээ.

Шэнэ үеын хүнүүдтэ ажамидарал үгэдэг **эхэнэрнүүд** мүнөөнэй эрхэ байдалда ядерна дай үүдхэхэ аюул тохёолдуулжа байһан хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэлдэ онсо ехэ, үзэгдөө дуулдаагүй ехэ гэжэ би хэлэхэ байнаб, эдэбхи гаргангүй байжа шадаха аал? Юуб гэхэдэ, тиимэ дайн үхибүүдые һаруул һайхан байдалһаа үншэн үрөөһэн болоһон, дайнда гэмтэһэн оршон байдалда асарха байна!

Мүн **хүбүүд, басагадһааашье** мүнөө үеын гол асуудалнуудые шиидхэлгэ ехэнхидээ дулдыдахагүй аал? Дайн сэрэг — залуушуулда бүхы этигэл найдабарииень хосороодог, эдир залуу наһыень барадаг гээшэ. Харин эб найрамдал тэдээндэ зохёон байгуулхы ажал хэрэг асардаг, һанал бодолынь бэелдэг, хүн түрэлтэнэй баялигые арьбадхадаг, замбуулин дэлхэй шэнжэлхэ эрмэлзэлгэ түрүүлдэг гээшэ.

Интеллигенциин, эрдэм ухаанай ажал ябуулагшадай — ухаан бодолой эдэ эди шэдитэнэй, байгаалиин шэнэ шэнэ нюусануудые нээгшэдэй үүргэ хэзээдэшье иимэ ехэ байгаагүй гэжэ би хэлэхэ хүсэлтэйб. Мүнөөнэй хюдалгын буу зэбсэгүүд хүн түрэлтэндэ ямар ехэ аюул асархаб гэжэ мэдэдэг олон эрдэмтэд, соёл культурын ажал ябуулагшад дайн сэрэгэй хүсэнүүдые оройтоогүйдөө хазаарлахыень арадуудые уряалжа, һанаагаа зобожо байдаг. Хүнүүд Франциин агууехэ эрдэмтэн Жолио Кюри гэгшын нэрые хэзээдэшье мартахагүй. Тэрэ хадаа ажамидаралайнгаа һүүлшын минута болотор эб найрамдалай хэрэгтэ алба хэхын зоригжуулхы жэшээ харуулжа байгаа.

Харин атомна болон водородно бомбонуудые, ракетэнүүдые, сэрэгэй самолёдуудые, уһан доогуур ябадаг онгосонуудые, корабльнуудые бүтээлгэдэ хабаадалсажа байһан наука болон техникын ажал ябуулагшад үхэл асарха эдэ буу зэбсэгүүдые эб найрамдалда дуратай оронуудта добтолхын тула хэрэглэһэнэй түлөө харюусалгаяа бэеһээ зайсуулжа шадаха аал? Наука болон техникын түлөөлэгшэд, ажалша хүнүүд хүнүүдые хюдалгын үзэгдөөгүй аюултай буу зэбсэг бүтээн гаргана. Харин тиихэдэнь, эдэ бүгэдэнь капиталис монополинуудай багахан зонхилхы бүлэг хүнүүдэй мэдэлдэ байха — иимэ байдал баруун оронуудта тогтонхой. Тэдэнэй бии болгоһон хүсэн түгэс зэбсэгүүдые хүгжэлтэдэ эсэргүүгээр, арадуудта эсэргүүгээр, өөһэдтэнь эсэргүүгээр газар дэлхэй дээрэ хүгжэн дэгжэһэн ажамидаралда эсэргүүгээр хэрэглэхэ ябадалтай наука болон техникын хүнүүдэй һэшхэл, ухаан бодол эбсэжэ шадахагүй.

Сэрэгэй үйлэдбэри дээрэ хүдэлдэг эрдэмтэдэй байдал социалис болон империалис оронуудта ондо ондоо байхыень харангүй гаража болохогүй. Совет эрдэмтэд дайн сэрэгые общественно ажабайдалһаа усадхахын түлөө тэмсэжэ байһан орондо хүдэлдэг, эб найрамдалые бэхижүүлхын аша туһада ажаллана. Гэбэшье совет эрдэмтэд бүхы совет арад шэнги буу зэбсэг хуряаһан эрхэ байдалда зохёон байгуулхы ажал хэрэгтэ, имагтал зохёон байгуулхы ажал хэрэгтэ, өөһэдынгөө хүсэ шадал, эрдэм бэлигээ үгэхээ хүсэнэ.

Капиталис оронуудай ажал хэрэгэй хүнүүдэйшье урда хурса асуудал түүхэ табяа. Хэрбээ урдань болодог дайнуудта ушарһан олон миллион хүнүүдэй үхэл ажал хэрэгэй хүнүүдтэ туйлай ехэ олзо асардаг һаа, мүнөөнэй дайн тэдээндэ олзо бэшэ, харин үхэл асарха. Ядерна буу зэбсэг баян, үгытэй хүнүүдэй хоорондохи илгаае мэдэдэггүй. Гансал ухаагаа алдахаар болоһон милитаристнууд, арадуудай хуби заяанда хамаагүйгөөр хандадаг хүнүүд лэ газар доро бэеэ абархаб гэжэ һанаха болоно. Теэд ядерна бомбоһоо газар дорошье бэеэ абархагүйш. Амиды үлэхэ гэһэн хүн бүхэн буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэхэ ёһотой.

Эб найрамдалай түлөө дэлгэржэ байһан агууехэ тэмсэлдэ Азиин, Африкын, Латиин Америкын бэеэ даанхай гүрэнүүд улам бүри ехэ үүргэ дүүргэдэг боложо байна. Тэдэниие бүлэглэлнүүдтэ ородоггүй гэхэ гү, али нейтралистска гэжэ нэрлэдэг. Инди болон Индонези, Арабай Нэгэдэмэл Республика болон Бразили, Гана болон Гвиней, Цейлон болон Бирмэ, Афганистан болон Мали бусад олон гүрэнүүд шэнги буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха договор баталхын түлөө тэмсэнэ.

Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха тухай асуудалда, термоядерна дайе ушаруулхагүй гэһэн асуудалда хамааралсангүй байжа болохогүй. Хэрбээ дайн һүжэрөөгдөө һаа, тэрэ гансашье дайлалдаһан гүрэнүүдые бэшэ, харин дайнда хамааралсаагүй оронуудай арад зондо туйлай ехэ ядарал асарха. Нейтралистска гүрэнүүд манай үеын эгээн гол асуудал шиидхэлгэдэ өөһэдынгөө хубита оруулха ёһотой. Хэрбээ буу зэбсэг хуряаха асуудалнуудаар өөһэдынгөө политикые тэдэнэр гадаадын политическэ болон экономическа баалалтын нүлөөн доро, меркантильна, саг зуурын аша туһын нүлөөн доро байлгаагүйл һаа, хубитаяа оруулжа шадаха.

Хүндэтэ делегадууд! Эб найрамдалай түлөө тэмсэл ондо ондоо ангинуудай болон ондо ондоо хараа бодолтой хүнүүдые нэгэдүүлнэ. Европо, Ази, Африка, Америкэ, болон Океаниин бүхы хүн зоной, бүхы нацинуудай хүсэл зориг тодорхойлһон, дайнда эсэргүү арадуудай бодото дээрээ бүхэдэлхэйн союз байгуулха гэһэн эрилтэ мүнөөнэй аюулта оршон байдал табина. Энэ эб найрамдалда дуратай олон ондоо хүсэнүүдэй үнэхөөрөө бүхэдэлхэйн нэгэдэлэй программа гансал зорилго — термоядерна дай зайсуулха, дай һүжэрөөгшэдые сухарюулха зорилго урдаа табина.

Эб найрамдалай агууехэ, арюун нангин хэрэгые аршалан хамгаалхын тула Советскэ Союз бүхы хүсөөрөө саашадаашье оролдохо гэжэ конгрессые найдуулхыем зүбшөөгыт. Советскэ Союз эб найрамдалай түлөө, бүхы арадуудай хоорондо хани барисаатай байхын түлөө тэмсэнэ. Совет арад ажалда дуратай, бэлигтэй бэрхэ Америкын арадтай амгалан тайбанаар, хани барисаатайгаар ажаһуухые хүсэнэ гэжэ энэ трибуна дээрэһээ мэдүүлхые манай правительство намда даалгаа. Совет болон американ арадуудай хоорондоо эсэргүүсэлдэхэ ямаршье шалтагаан үгы. Тэдэнэй ниитын эрилтэ эб найрамдал болон хани барисаан болоно. Совет арад, американ арадые, бүхы арадууд шэнги һайн һайхан уг зорилго бэелүүлхын түлөө суг хамтын тэмсэлдэ уряална.

Буу зэбсэг хуряахын түлөө тэмсэлдэ шиидхэхы хүсэн гэхэдэ, арад олониитэ, тэдэнэй эмхитэй ажал ябуулга мүн болоно гэжэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын, эб найрамдалай түлөө бүхэдэлхэйн хүдэлөөн үдэрһөө үдэртэ, неделиһээ неделидэ үргэдэн хүгжэг лэ. Бүхы арадууд бодожо, өөһэдынгөө эдэбхитэй ажал ябуулгаар дэлхэйн дайе хаажа, буу зэбсэг хуряахые туйлаг лэ.

Эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй армиин үргэдэхэ бүри тэрэ хүсэтэй болохо, тиин буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр хуряаха ябадал түргөөр туйлагдаха. Орон бүхэнэй арад буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ хуряахын түлөө, эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө аша үрэ ехэтэйгээр, орон бүхэнэйнгөө эрхэ байдалда тааруу түхэл янзаар, арга дүрөөр тэмсэхэ, тиигээд энэ зорилгые шиидхэлгэдэ ёһотой хубитаяа оруулхань дамжаггүй.

Зуу гаран жэлэй саана Парижда болоһон эб найрамдалай хани нүхэдэй конгресс дээрэ Виктор Гюго пушкануудые музейдэ табиха, урдань иимэ зэрлиг муухай ябадал гарадаг байһан тухай хүнүүдэй гайхаха саг ерэхэ гэжэ хэлээ һэн. «Байлдаанай имагтал ганса талмай гэбэл, худалдаа наймаа хэхэ дэлгүүр, үзэл бодол түрүүлдэг эрдэм ухаан болоһон саг ерэхэ» гэжэ Виктор Гюго хэлээ һэн.

«Эб найрамдал, худалдаа наймаан, бүхы нацинуудтай үнэн сэхэ, мэхэ гохотой союзуудгүйгөөр байгуулагдаһан хани барисаан — энээниие ерээдүйн агууехэ американец Томас Джефферсон уласхоорондын харилсаанда хараха гэһэн юм.

Тэрэ сагта эдэ уряанууд арюун һайханшье һаа, бэелүүлэгдэшэгүй һанал байгаа. Мү-нөө хүсэн түгэс д[…] циализмын системы[…] эб найрамдалай тү[…] дэ бүхы хүсөөрөө байһан сагта, ула[…] байдалда эб найра[…] ратай Ази, Африк[…] Америкын бүлэг ол[…] дэй оролсожо бай[…] хүдэлмэришэнэй, н[…] кратическа болон на[…] сүлөөрэлгын хүдэлө[…] нөө үеын шиидхэх[…] дэй нэгэн болоһон [...] найрамдал тухай о[…] һанал бодолой эсэ[…] бэелүүлэгдэхээр бо[…] байдал байгуулагда[…]

Нүхэдүүд! Ара[…] конгрессэй хү[…] ерээдүйнгөө этигэл [...] холбоно. **Конгрессэ[…] бүхы дэлхэй дээрэ [...] газар дэлхэй дээрэ [...] эб найрамдал байгу[…] лөө эрид шууд, шэ[…] тэмсэлдэ оролсохы[…] олон арбаад милли[…] дые зоригжуулаг лэ[…]**

Термоядерна дайн[…] эсэргүү хүдэлөөнэй [...] жо байһан тус тус[…] дай нэгэдэжэ, нэгэ[…] урдахадань, тэрэ[…] диилдэшэгүй болохо[…] үер шэнгеэр энэ ура[…] нютаг түбинүүдээр [...] буу зэбсэг бүгэдэ [...] хүсэдөөр хуряаха хэ[…] лүүлгэдэ һаад хэдэ[…] шээлнүүдые харгы[…] абажа хаяха.

Эб найрамдала[…] дэлхэйн термояде[…] ушаруулхагүйн түлө[…] шэдтэ алдар соло!

Бата бэхи эб [...] бүхы арадуудай [...] хани барисаан ма[…] тогой!

Анхаралаа таби[…] баясанаб. **(Нүхэр [...] щевой хэлэһэн үгэ [...] ралтайгаар ша[…] нэрьемэ альга таша[…] гэнтэ бэшэ таһалдаһ[…])**

Тусхай пленарна заседа[…]

Бүгэдөөрөө буу зэбсэг хуряаха, эб найрамдал тогтоохо асуудалнуудта зорюулагдаһан бүхэдэлхэйн конгрессэй тусхай заседани болобо.

Н. С. Хрущевой үгэ хэлэһэнэй һүүлээр 18 гүрэнүүдэй хабаададаг комитедэй гэшүүд оронуудай зарим правительствануудай толгойлогшонорой конгрессэй уласхоорондын бэлэдхэлэй Комитедэй бэшэгтэ харюусаһыень конгресстэ хабаадагшад шагнаба.

Болгариин правительство болгар арадай хүсэл эрмэлзэлгые бэелүүлэн, эб найрамдал тогтоохо, амгалан ёһоор зэргэ оршон байха хараа шугам сэхэ шууд ябуулна. Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха, мүнөөнэй энэ шухалын шухала асуудалые бодотоор заатагүй бэелүүлхэ хэрэгтэй гээд Болгариин правительство тоолоно гэжэ Болгариин Арадай Республикын правительствые толгойлогшо Антон Юговэй бэшэг соо хэлэгдэнхэй.

«ООН-ой Генеральна Ассамблейн резолюци соо бүгэдөөрөө, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряахые уряалагданхай. ООН-ой Генеральна Ассамблейн энэ резолюциие бодотоор бэелүүлхын түлөө бидэнэр оролдонобди» гээд, Индиин премьер-министр Джавахарлал Неругэй харюугай бэшэг соо заагдана.

Элдэб оронуудай хүсэл эрмэлзэлгые хараада абабал, буу зэбсэг хуряаха шухала, буу зэбсэг хуряалгые бодотоор бэелүүлжэшье болохо байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Бүгэдэ ниитээрээ, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряалга шата шатаар бэелүүлэгдэхэ ушартай.

Буу зэбсэг хуряаха гэжэ хэлэхэдэ бэлэн. Зүгөөр энэ асуудалые мүнөө үедэ бэелүүлхэ гээшэ ехэ бэрхэшээлтэй. Тиибэшье һаань, энэ асуудалые заатагүй шиидхэхые оролдохо баатай болонобди гэжэ Джавахарлал Неру хэлэбэ.

Польшын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Юзеф Циранкевич Польшын правительствын нэрэһээ конгресстэ амжалта хүсэбэ.

Амгалан ёһоор зэр[…] байхын түлөө бүгэдэ[…] сэдөөр буу зэбсэг ху[…] хала гэжэ бэшэг со[…] дэнэ. Буу зэбсэг ху[…] рүүшын шатада ба[…] ядерна зэбсэг абааш[…] арга хэрэгсэлнүүдые [...] ядерна дайн байлда[…] лые түргөөр сараха [...] Польшо ехэ анхара[…] Буу зэбсэг хуряалгы[…] хи шатада бүхы ядер[…] үгы болгогдохо ушар[…]

Эфиопиһоо Англид[…] элшэн сайд Хадис А[…] гэгшын бэшэгые [...] хабаадагшад шагнаб[…] рэнүүдэй хабаададаг[…] Комитедтэ буу зэ[…] ряалгаар Эфиопиин п[…] ствын баримталдаг х[…] гам тодорхойлогдоо [...] ниие хараада абыт гэ[…] сайд гуйһан байна.

Генеральна Ассамб[…] сессидэ Эфиопиин п[…] ствын оруулһан ду[…] элшэн сайд һануулба[…] термоядерна зэбсэг[…] зорилгоор хэрэглэхэ[…] энэ дурадхалынь Асс[…] һайшаагдаа бэлэй.

Профессор Бернал[…] тэй Эфиопиин пр[…] нистр танилсажа бай[…] бэшэг соонь хэлэгдэн[…]

Лондондо байдаг [...] посольствоһоо мүн л[…] абтанхай. Буу зэбсэг[…] гаар генерал де Голл[…] конференцидэ хэлэ[…] хабсаргагдаһан.

Великобританиин [...] министр Макмиллан[…] ряар секретариинь[…] эльгээгээ.

Бэлэдхэлэй комите[…] рүүлэгшэ США-гай [...] Кеннедидэ бэшэг [...] байгаа. Теэд Кенн[…] шэг абаһаншье туха[…] рюусаагүй гээд мэд[…]

Конгрессэй тусхай [...] дүүрэбэ. Конгрессэй [...] хүдэлмэри хэды үдэ[…] шада комиссинууд[…] жэлүүлэгдэхэ.

Редакторай о[…]
М. Н. НИ[…]

Манай адрес, телефон[…]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. [...] ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редакт[…] 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов партийной ж[…] пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и советского [...] тельства — 47-59, промышленности, транспорта, информ[…] 35-14, культуры, литературы и искусства — 34-05. [...] и рабселькоров — 40-49, отдел переводов и коррект[…] — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугор[…] переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ку[…] Бурятской АССР.

Н 00923. Зак. № 3[…]

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной июлиин 13.